

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 57.

Lördagen den 8 augusti.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 och den 3 innevarande augusti.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagav, att herr Svensson i Kompersmåla sistlidna gårdag inställt sig vid riksdagen samt att han denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 264, angående beredande av medel till bestridande av kostnader, som i § 63 regeringsformen avses.

Denna proposition remitterades omedelbart till statsutskottet.

§ 4.

Sedan Kungl. Maj:t i skrivelse till riksdagen den 5 innevarande augusti äskat, att särskilda deputerade måtte, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, av riksdagen utväljas för att med Konungen överlägga, företogs nu, enligt därom av kammaren den 6 i denna månad fattat beslut, val av deputerade.

Därvid avlämnades följande godkända valsedlar, nämligen 77 med partibeteckningen »Lantmanna- och borgarepartiet», 64 med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen» och 60 med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet».

De med partibeteckningen »Lantmanna- och borgarepartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Lindman* och

» andra » » *Andersson* i Skivarp.

De med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Branting* och

» andra » » *Thorsson*.

De med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet» utmärkta valseدلarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Staaff* och
 » andra » » *Edén*.

På grund härav blev ordningen mellan namnen å de olika gruppernas valseدلar bestämd på sätt ovan angivits.

Vid härefter företagen fördelning av platserna mellan de olika grupperna tillfölla dessa nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Lindman*,
 » *Branting*,
 » *Staaff*,
 » *Andersson* i Skivarp,
 » *Thorsson* och
 » *Edén*.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att under rättelse om valet skulle genom utdrag av protokollet meddelas riksdagens kanslideputerade med anmodan till dem att låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet och vad kammaren i sammanhang därmed beslutat.

§ 6.

Ang. ifrågasatt ändring i 10 kap. 14 § strafflagen.

Till avgörande förelåg först lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om ändring i 10 kap. 14 § strafflagen.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 88, hade herrar *Sandler*, *Branting*, *Ingvarson*, *Persson* i Malmö, *Lindqvist* i Stockholm, *Palmstierna*, *Thorsson*, *Larsson* i Västerås, *Rydén* och *Eriksson* i Grängesberg hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta att återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll denna § hade före 1906 års lagändring.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade dock avgivits av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Persson* i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Såsom synes av förevarande betänkande ha herr *Lindhagen* och

jag icke kunnat vara med om att biträda utskottets yrkande om avslag på den socialdemokratiska riksdagsgruppens motion. I egen- skap av reservanter skulle vi kunna ha haft åtskilligt att skrift- ligen anföra såväl mot yrkandet som även mot den motivering, som ligger bakom detsamma, men vi ha ansett dels förhållandena vara sådana och dels utsikterna för oss att vinna kammarens och riksdagens bifall till vår motion ävenledes vara sådana, att det icke kan vara skäl att i någon utförligare motivering för vårt bifall till motionen göra utläggningar till styrkande av vår mening. Men därmed är ingalunda sagt, att vi på något sätt kunna vara med om de synpunkter och anse dem riktiga, som utskottet anfört, och ännu mindre giva något avkall på den åsikt vi ha angående förevarande lag och dess verkningar, vilken åsikt blivit närmare uttryckt och motiverad i den motion, som förelig- ger.

Ang. ifråga-
satt ändring i
10 kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)

Jag skall icke på grund av de förhållanden, jag här i början antytt, göra stor affär av denna sak vid detta tillfälle. Jag skall blott be att få erinra därom, att de lagändringar, som vi vända oss emot i 10 kap. 14 § strafflagen och som genomfördes år 1906 innebära, som bekant, väsentliga straffskärpningar, vad beträffar paragrafens första moment, första stycket, ity att förut stadgade två års fängelse utbyttes mot och höjdes ända till fyra års straffarbete; i andra stycket ansåg man sig böra göra lagens verk- ningar mera vidsträckta och enligt vårt förmenande yttrandefri- heten mera inskränkt genom att i detta stycke införa en så kaut- schukartad bestämmelse som »annorledes såsom genom prisande av brottslig handling etc.», som lagen förut innehåll.

Mot detta säger nu utskottet, att lagstiftarna 1906 icke hade för avsikt att begränsa den enligt förut gällande lag medgivna yttrandefriheten och att förefintligheten av denna avsikt, som enligt vår mening varit till finnandes vid lagens antagande, be- stämt förnekades från det mest auktoritativa håll.

Oavsett vad nu avsikten varit från deras sida, som framlade den ifrågavarande lagen, så synes det oss likväl, att det i fort- sättningen visat sig att även om avsikten icke varit att inskränka yttrandefriheten, denna avsikt dock i fortsättningen icke blivit fullföljd, utan att lagändringen verkligen i sina praktiska verk- ningar inneburit vissa inskränkningar. Det uppdrogs i själva verket enligt vårt förmenande snävare gränser än de, som förut funnos i lagparagrafen, och utskottets resonemang att det sista tillägget allenast skulle innebära, att karaktäristiken av förut i lagen upptagna brott förstärkts genom ett belysande exempel, synes oss icke heller ha motsvarats av de verkningar, som lagen sedan visade sig ha.

Vi rikta oss mot lagen, därför att vi ansett, att genom de på- talade tilläggen i svensk strafflag införts vanhedrande straff för åsiktsbrott. Vi anse, att dessa åsiktsbrott, dessa uppmaningar till brottslig handling, som vore av den art, att den bestämt kränkte det allmänna rättsmedvetandet, borde fortfarande som förut kunna

Ang. ifrågasatt ändring i 10 kap. 10 § strafflagen.
(Forts.)

bestraffas, blott med fängelse och icke straffarbete. Lagen är enligt vårt förmenande så mycket mer betänkelig, som man nu med straffarbete kan straffa sådan uppmaning till brott, beträffande vilka det allmänna rättsmedvetandet ställer sig tveksamt.

Utskottet har i sin motivering i en tabell sökt visa, huru som vi överdrivit lagens verkningar. De, fall då personer blivit dömda för uppmaning eller förledande till brott eller till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet enligt förevarande paragraf under de fem år tabellen upptager, hava uppgått till blott aderton. Det må ju vara sant, att de domslut, som fällts efter lagen, icke varit så talrika, men jag ber få nämna, att denna tabell visar, att av dessa 18 fall under dessa fem år komma ej mindre än 11 på ett av åren, och detta synes ock giva stöd för vår åsikt, att lagen på grund av åklagarnit m. m. skulle komma att tillämpas i socialt upprörda tider uteslutande mot den samhällsklass, som vill kravla sig uppåt till större socialt och politiskt inflytande. — Därom torde icke något tvivel behöva råda.

Det är självfallet att varje lag, som har sådana verkningar, aldrig kan ses med blida ögon eller på något sätt vinna godkännande av de lägre samhällsklasserna.

Jag skall emellertid icke vid detta tillfälle ingå på någon ytterligare dissekering av lagens föreskrifter och verkningar, utan endast nöja mig med att yrka bifall till den motion, som framlagts i ämnet.

Häruti instämde herr *Sandler*.

Herr *Petersson* i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Den förste, ärade talaren började med att tillkännagiva, att han icke skulle inleda någon längre diskussion i det föreliggande ämnet. Jag kände mig tacksam härför, ty det lär väl knappast vara anledning att nu använda tiden till ofruktbara diskussioner. Han lyckades dock icke fullt genomföra sin avsikt, ty han gav sig in på en delvis rätt så vidlyftig kritik av skälen för utskottets utlåtande. Jag skulle kunna följa honom därutinnan och svara honom på hans anmärkningar, men jag vill icke göra detta, ty det lär säkerligen icke vara nödigt för utgången i kammaren. I allt fall äro skälen för utskottets hemställan så klart och tydligt uttalade i utskottets betänkande, att jag endast behöver hänvisa till detta, och för de skäl, som där finnas angivna, tror jag utskottet mycket väl kan stå. Jag skall därför inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 116, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag till kostnaderna för lantmåteriförrättningar, föredrogs härpå. Därvid anförde

Ang. kostnaderna för lantmåteriförrättningar.

Herr L i n d e r s: Herr talman, mina herrar! Jag har vid utskottets betänkande fogat en reservation, som dock endast gäller motiveringen. Jag kommer således icke att göra annat yrkande än det utskottet kommit till. Jag har emellertid ansett, att i utskottets motivering angående ökade statsbidrag för lantmåteriförrättningar bort framhållas, att den avsedda ökningen skulle begränsas till sådana förrättningar, som äro av statsintresse eller allmänt intresse i särskilt hög grad, alltså sådana förrättningar, som avsondringar för egna hem, samt för ägostyckningar och skiften, som avse bättre anordningar för jordbrukets förhållanden och dylikt. Däremot finner jag det icke vara lämpligt, att riksdagen nu i skrivelse till Kungl. Maj:t begär ökat statsbidrag även för sådana förrättningar, som icke äro av ett sådant mera allmänt intresse. Det finnes ju också sådana styckningar, ägoutbyten och gränsregleringar, som huvudsakligen avse rent privata intressen, och till dem bör man enligt min mening icke nu begära ökade anslag. Jag har endast velat framhålla denna synpunkt, för den händelse en skrivelse till Kungl. Maj:t avlättes och en utredning i ärendet kommer till stånd.

Det har också synts mig, som om man inom utskottet *möjligen* kunnat komma till enighet i fråga om förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t, om man nämligen begränsat sig på det sättet, ty även reservanterna framhålla ju på sidan 9, att de vilja icke hava förnekat, »att fall kunna förekomma, där jorddelningskostnaderna kunna verka tryckande, och där statens ytterligare mellankomst kan vara av behovet påkallat».

Herr talman, jag har icke annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 8.

Efter härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt 1 § 4:o tryckfrihetsförordningen, yttrade:

I fråga om ändrade bestämmelser om departementsindelningen m. m.

Herr B e c k m a n: Som herrarna finna, skilja sig reservanterna från utskottsmajoriteten endast med avseende på motiveringen. Utskottsmajoriteten uttalar sig för önskvärheten av att bestämmelserna om statsdepartementens benämning och antal icke böra ha grundlags natur, under det att reservanterna anse, att bestämmel-

I fråga om
ändrade be-
stämmelser om
departements-
indelningen
m. m.
(Forts.)

serna om den högsta statsförvaltningen böra, för att få tillbörlig fasthet och styrka, äga helgden av grundlag för framtiden liksom hitintills.

Vi anse också, att en ändring av högsta ledningen av statsförvaltningen icke bör kunna företagas annat än efter den grundligare och sorgfälligare prövning, som är stadgad för grundlagsändring. Gångna tiders erfarenheter ge ganska tydligt vid handen, att nödiga ändringar mycket väl kunna göras och ha blivit gjorda, när tiden därför varit inne.

Vi ha på dessa grunder i likhet med utskottsmajoriteten icke kunnat yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Då således såväl utskottet som reservanterna fast på olika vägar kommit till samma mål, ha vi icke någon anledning att göra något särskilt yrkande, men vi ha velat för framtiden bevara vår mening i kammarens protokoll.

Med herr Beckman förenade sig herrar *Jansson* i Djursätra och *Räf*.

Herr *Hallendorff*: I det jag samtidigt instämmer med vad herr Beckman nu anförde, ber jag tillika få uttala ett beklagande av, att icke Kungl. Maj:t genom att framlägga förslag om ett särskilt departement för handel och industri, vartill speciellt utarbetat förslag föreligger, redan nu banat väg för ett snabbt lösande av denna viktiga angelägenhet.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 5, angående utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, avdelningen: handeln.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—6.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 10.

Vidare föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 10 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning om höjan-

de av förslagsanslaget till anstalter för bildbara sinnesslöa jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av Chalmers tekniska läroanstalt m. m.;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en byggnad för vaktmästarebostäder vid naturhistoriska riksmuseets nybyggnad å Djurgårds-Frescati;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understödjande av skididrotten bland ungdomen; och

nr 73, i anledning av väckt motion om ändring i lönestaten för vissa vaktmästare vid kungl. biblioteket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls av kammaren.

§ 11.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande av strandskoningar å Visingsö.

*Ang. strand-
skoningar å
Visingsö.*

I en inom andra kammaren av herrar *Hamrin* och *Widlund* väckt motion, nr 122, hade hemställts, att riksdagen ville till Kungl. Maj:ts förfogande för år 1915 ställa ett belopp av högst 390,000 kronor att utgå för anordnande av strandskoningar kring vissa delar av Visingsö.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Hamrin*: Herr talman, mina herrar! Jag skall inte uppehålla kammaren i många minuter, men jag kan inte underlåta att säga ett par ord, då denna fråga nu ligger på kammarens bord.

Som herrarne behagade finna, är den framställning, som jag tillsammans med en min länskamrat här tillåtit mig göra, av en ganska sällspord och egenartad natur. Men jag skall inte här ingå på en historik över denna fråga utan blott påpeka, hurusom densamma redan för 12 år sedan, åtminstone i viss mån, bragtes under Kungl. Maj:ts prövning.

Nu är det ju så, att staten varje år beviljar ganska stora anslag för att åstadkomma odlingsbar mark här i vårt land. Sålunda anvisas ju anslag för odlingsändamål som dikningsanslag med flera, som syfta i samma riktning. Med hänsyn härtill synes det mig, att statsutskottet något snävt behandlat den framställning vi här gjort, då det å ena sidan gäller att rädda åt Sveriges land odlingsbar mark, som just i odlingshänseende befinner sig på en synnerligen hög ståndpunkt, och å andra sidan gäller att rädda ett stycke jord, som i kulturhistoriskt avseende är utav största värde. Man kan i det senare avseendet knappt mäta Visingsös betydelse, ty denna lilla ö

Ang. strand-
skoningar å
Visingsö.
(Forts.)

rymmer inom sitt område historiska minnen från gamla tider som knappast någon annan plats i vårt land.

Vidare ber jag få erinra därom, att samtliga de myndigheter, som blivit hörda under årens lopp i denna fråga, förordat, att åtgärder snarast möjligt måtte vidtagas i vår nu gjorda framställnings syfte. Sälunda har såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, såsom herrarne finna av statsutskottsutlåtandet, som domänstyrelsen och länsstyrelsen i Jönköpings län förordat, att åtgärder måtte vidtagas, och jag vågar även påstå, att Kungl. Maj:t vid bedömandet av frågan om anslag till en undersökning härvidlag jämväl ställt sig på dessa myndigheters sida och ansett, att något borde göras för att tillmötesgå framställningen.

Oaktat detta har nu statsutskottet alldeles enhälligt avstyrkt bifall till min och herr Widlunds motion. Jag förvånar mig dock icke så mycket över detta, då man ju får ta hänsyn till, att det belopp vi här begärt uppgår till den höga summan av 390,000 kronor. Men det synes mig då också, som om statsutskottet hade kunnat gå med på en så blygsam begäran, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommit med, då den ju förordat bifall till ett anslag på 30,000 kronor, att användas på sätt, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit.

De motiv, som statsutskottet här anfört gent emot även denna framställning, synas mig verkligen vara av den beskaffenhet, att man kunde ingå på en fullt saklig kritik därav, men jag skall ej uppehålla kammaren ens med att göra detta. Jag vill blott säga, att då man antyder, att befolkningen å Visingsö skulle själv kunna bestrida dessa utgifter, vågar jag påstå, att dessa förhoppningar näppligen kunna gå i uppfyllelse, enär, som vi framhållit i motionen, öbefolkningen i ekonomiskt avseende befinner sig i den ställningen, att man på den ej kan uppställa anspråk på ens något bidrag från dess sida. Ön är också, som framgår av motionen, sönderstyckad på ett sätt, som är exceptionellt i vårt land, och befolkningen där har sitt uppehälle uteslutande utav dessa små jordbruk.

Jag skall tillåta mig med denna enkla och korta motivering, herr talman, att framställa det yrkande, att riksdagen måtte å extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 30,000 kronor att användas dels till strandskydd för större delar av sådana kuststräckor å Visingsö, där strandskydds anbringande vore nödvändigt snarast möjligt, dels ock till försök å övriga sträckor av stranden, särskilt på platser, där historiska minnesmärken funnes.

Häruti instämde herrar *Räf*, *Johanson* i Huskvarna, *Nilsson* i Linnås, *Rosenqwist*, *Jonsson* i Hökhult och *Bosson*.

Herr Rydén: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att denna fråga för representanterna från Jönköpings län liksom för många andra synes mycket behjärtansvärd och viktig, och därom har inte heller rätt någon meningsskiljaktighet inom statsutskottet. Jag hade därför för min del hoppats, att man skulle

Ang. strand-
skoningar å
Visingsö.
(Forts.)

låta sig nöja med det uttalande, som blivit gjort från utskottets sida. Men när nu en av motionärerna har klandrat statsutskottet, därför att det skulle ha behandlat denna sak snävt, vill jag för min del fullständigt tillbakavisa ett sådant uttalande. Det förhåller sig tvärt om så, att det förslag, som här framlades utav motionärerna, var i så hög grad outrett och så bristfälligt, att det ej fanns någon möjlighet för statsutskottet att bilda sig något som helst omdöme om vidden av detta ärende; och hade man följt gammal kutym att ej intressera sig särskilt för en framställning, som föreligger i ett så outrett skick som denna gjorde, är det klart, att det blivit ett avstyrkande utan vidare. Men just på grund därutav, att vi hade en känsla av att det var en viktig angelägenhet, fast inte motionärerna förmått prestera någon utredning i ärendet, som kunde läggas till grund för ett riksdagsbeslut, ansågo vi, att man ändå borde försöka få till stånd en möjligast fullständig utredning, varför statsutskottet skrev till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för att erhålla närmare uppgifter om denna sak, och denna myndighet inkom med ett utlåtande, som ju är infört i utskottsbetänkandet.

Vad vi emellertid funno, när vi läste detta väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande — och därom blevo vi absolut övertygade — var, att det ej fanns någon möjlighet att bifalla motionärernas framställning. Hela ärendet ligger för övrigt, även efter det väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrat sig, i det outredda skick, att det inte var att tänka på att med den utredning, som hittills presterats, yrka bifall till ett anslag på 390,000 kronor, utan vi måste avstyrka motionen, därom voro vi alla enhälliga.

Då uppstod emellertid frågan: skulle vi inte kunna ta det mindre anslag, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ifrågasatt, nämligen 30,000 kronor? Ja, för min del hade jag gärna varit med om det, om jag icke måst säga mig, att även detta förslag led av så betänkliga brister, att man måste anse, att man ej ens på denna grund kunde gå med på ett riksdagsbeslut. De brister i utredningen, som föreligga även efter väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande, ha ju blivit i utskottet påvisade. För det första föreligger ej någon som helst utredning om hur mycket av dessa mest hotade strandsträckor tillhör staten och hur mycket tillhör enskilda, och detta är en sak, som jag anser det nödvändigt, att man vet från början. Skall man gå väg- och vattenbyggnadsstyrelsens väg här att experimentera, bör för övrigt det experimentet till en början göras på statens jord, så att man ej utan vidare ger sig in på ett experiment med den enskilda marken; ty skulle experimentet visa, att förslaget i dess helhet vore utförbart, skulle man därigenom endast åstadkomma missnöje hos de markinnehavare, vars stränder ej blivit skyddade genom detta experimenterande. Följaktligen anser jag att man först och främst måste ha reda på, huru mycket av

Ang. strand-
skoningar å
Visingsö.
(Forts.)

de kuststräckor, där enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag strandskydd skulle anbringas eller försök därmed göras, som är enskild mark, och huru mycket som är statens.

Vidare har man från statsutskottets sida ansett, att allt tal om skyddande av historiska minnesmärken, som finnes i motionen, måste förfalla. Det är oss bekant, att vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, som i detta fall har skyldighet att taga vård om vårt lands minnesmärken, med särskild uppmärksamhet följt och följer förhållandena på Visingsö, och vi våga följaktligen utgå därifrån, att så snart det blir fråga om, att de historiska minnesmärkena skulle vara hotade genom de naturkrafterns inverkan, varom denna motion rör sig, så skulle enligt vår övertygelse vederbörande myndighet säkerligen icke försumma att göra sin skyldighet.

Även vid bifall till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag är det vidare uppenbart, att det icke finnes någon som helst garanti för att den summa, som här lägges ut, kommer att lämna ens något skydd. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger, att den icke kan svara för att dessa åtgärder komme att lämna tillfredsställande skyddsanordningar, och att den icke heller kan svara för hållbarheten hos dem o. s. v.

Vidare ha vi ingen som helst säker beräkning om, vad underhållskostnaderna skulle gå till för dessa strandskoningar, och ej heller någon uppgift om att ens dessa markägare, om det nu skulle bli enskilda markägare, äro villiga att underhålla dessa strandskoningar, varför det vore möjligt, att staten skulle få både bygga och underhålla dem.

Slutligen bör det enligt vår uppfattning, innan staten inlåter sig på detta företag, tagas under omprövning, huruvida vederbörande kommun och landsting och eventuellt även hushållningssällskap kunna vara villiga att på något sätt ikläda sig kostnader för detta ändamål.

För min del måste jag säga, att så gärna jag än ville tillstyrka, att någonting här gjordes, och så varmt jag i detta fall än känner med öbefolkningen, jag likväl måste beklaga, att jag är nödsakad att ur rent saklig synpunkt yrka avslag även på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag. Det är icke möjligt att fatta ett riksdagsbeslut på så lösa boliner, som skulle bli fallet om vi bifölle det här av herr Hamrin framställda yrkandet. Jag måste följaktligen, herr talman, huru mycket jag än ömmar för den sak, varom här är fråga, med hänsyn till det outhärliga skick, vari alltsammans befinner sig, yrka bifall till statsutskottets hemställan, vilket innebär avslag å såväl motionen som väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag.

Överläggningen om föreliggande utlåtande avbröts här, emedan hans excellens herr ministern för utrikes ärendena anhållit om ordet för att lämna kammaren ett meddelande.

§ 12.

Hans excellens, herr ministern för utrikes ärendena *W a l l e n b e r g* yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har ett meddelande att göra, som jag anser kan vara av intresse för riksdagens andra kammare att så snart som möjligt taga kännedom om.

I anledning av att krig utbrutit mellan åtskilliga främmande makter ha de svenska och norska regeringarna ömsesidigt förklarat sin bestämda avsikt vara att under det sålunda uppkomna krigstillståndet var för sig till det yttersta upprätthålla sin neutralitet gentemot de krigförande makterna. Därjämte hava de båda regeringarna utväxlat bindande försäkringar i syfte att förhindra, att krigstillståndet i Europa skulle kunna medföra, att det ena riket vidtoge fientliga åtgärder mot det andra.

Ang. ömsesidiga förklaringar av de svenska och norska regeringarna i anledning av det uppkomna krigstillståndet.

§ 13.

Härefter fortsattes debatten om statsutskottets utlåtande nr 74; och gav herr talmannen därvid enligt förut skedd anteckning ordet åt

Ang. strandskoningar å Visingsö.
(Forts.)

Herr *H a m r i n*, som anförde: Herr talman! Gentemot den näst siste ärade talaren och det klander, som han riktade mot motionärerna för att dessa icke framkommit med bättre utredning i ärendet, ber jag att få nämna — vilket ju icke framgår av de handlingar, som här ligga på bordet — att vi i motionen hänvisat till den utredning, som blivit verkställd av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Och var och en, som tagit del av denna utrednings fullständighet, har kunnat bli övertygad om, att intet brister med avseende å densamma grundlighet. Ty det är alldeles uppenbart, att när väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hållit på i flera år med sådana undersökningar och framlagt dokument med tillhörande kartor och beskrivningar, så kan man näppeligen med fog rikta det klandret mot oss, att ingen utredning föreligger, eller att densamma är så bristfällig, som herr *Ryden* här velat göra gällande.

Slutligen ber jag att få nämna — vad som också framgår av motionen — att staten äger en tredjedel av *Visingsö*. Det är sålunda enligt min mening ett verkligt statsintresse, att något göres för att skydda denna lilla del av vårt land.

Vidare yttrade

Herr *Widlund*: Herr talman! Jag känner behov av att säga några ord, då jag hoppas, att denna fråga icke skall vara slutgiltigt behandlad, med den behandling den nu fått av statsutskottet, och som naturligtvis kommer att sanktioneras av riksdagen i dag. Man må väl något taga hänsyn till vad väg- och

Ang. strand-
skoningar å
Visingsö.
(Forts.)

vattenbyggnadsstyrelsen säger i sitt utlåtande — det bör väl ha någon betydelse. Den säger: »Då emellertid gäller bevarande av existensmöjligheterna för befolkningen på ön och detta torde vara att anse som ett verkligt statsintresse, synes det vara befogat, att staten på det kraftigaste understöder företaget.» Detta är måhända något för starka ord, men förhållandena äro ändå sådana, att man icke bör räkna med det egentliga värdet av det, som skyddas, och vissa procents behållning därav, utan man måste ta andra hänsyn, nämligen så tillvida, att det är en i hög grad kulturkraftig jord, som förintas år efter år, och att denna jord innehaves av verkliga småbönder, som äro i behov av varje kvadratmeter jord, som årligen förintas. Och de medel, som åtgå för att skydda och bevara dessa jordrensor, äro väl icke bortkastade medel, utan de skola återfinnas här i landet på ett eller annat sätt, medan däremot den jord, som går bort år efter år, försvinner till ohjälplig skada för hela landet och först och främst för den befolkning, som innehar jorden ifråga.

Jag har velat säga dessa ord, och jag hoppas, att denna fråga skall komma fram en annan gång och vid det tillfället röna en mera välvillig behandling, än som för närvarande kommit den till del.

Jag har intet yrkande att göra, herr talman.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå och bifall i stället till det av herr Hamrin under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för påbörjande av anläggningar i Nyköping för trafikutbyte mellan statsbanan Järna—Nyköping—Norrköping, å ena, samt Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg, å andra sidan, m. m.; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av direkt telefonförbindelse mellan Sverige och Tyskland; och blevo utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar av kammaren bifallna.

§ 15.

Ang. ersätt-
ning för till
statsverket
indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ersättning till landsting och vissa städer samt hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 20 juni 1914 avlåten, till jordbruksutskottet för förberedande handläggning hänvisad proposition, nr 196, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen antaga ett i propositionen intaget förslag till förordning angående ersättning till landsting och vissa städer samt hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en i andra kammaren av herr *Ekerot* m. fl. väckt motion, nr 244, i fråga om § 2 av författningsförslaget.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å herr *Ekerots* m. fl:s motion i ämnet och med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, antaga ett i utlåtandet intaget förslag till förordning angående ersättning till landsting och vissa städer samt hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

Vid utlåtandet voro fogade

dels vid § 2 här nedan omförmälda reservationer:

av herrar *E. A. Lindblad*, *Öberg*, *Kronlund* och *Rosén*; samt av herr *Ekerot*;

dels ock reservationer

av herrar *A. A. W. Ericsson* och *Andersson* i Grimbo, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag; samt

av herr *Hamilton*.

Författningsförslaget.

§ 1.

Godkändes.

För § 2 var av Kungl. Maj:t föreslagen denna lydelse:

§ 2.

Vid fördelning av anslag, som av riksdagen beviljas för beredande av ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, skall, vad angår anslag för åren 1915—1919, så förfaras, att ett grundbelopp av 10,000 kronor tillföres varje hushållningssällskap samt att därefter av anslaget återstod hälften fördelas efter den med jordbruk och fiske sysselsatta folkmängden inom hushållningssällskapsområdena och andra hälften efter den övriga folkmängden inom samma områden, dock att, därest enligt dessa grunder något hushållningssällskap, skulle erhålla mindre än 35,000 kronor, detta belopp tillägges hushållningssällskapet och återstoden av anslaget enligt sagda grunder fördelas mellan de övriga hushållningssällskapen.

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

Från och med år 1920 skall vad sålunda stadgats tillsvi-
dare gälla med den jämkning, att belopp, som utskiftas efter folkmängd,
skall med tre femtedelar fördelas efter den med jordbruk och fiske
sysselsatta folkmängden och med två femtedelar efter den övriga
folkmängden inom hushållningssällskapsområdena.

Fördelning, som i denna § avses, verkställs för tioårsperioder,
börjande med år 1915. Vid fördelningen beräknas folkmängden en-
ligt senast hållna folkräkning.

(Forts.)

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

§ 2.

Anslag, som av riksdagen beviljas för beredande av ersättning
till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvins-
försäljningsmedel, skall mellan hushållningssällskapen tills vidare
fördelas efter antalet invånare inom de särskilda hushållningssäll-
skapens områden dels å landsbygden och dels i de städer, som del-
taga i landsting; dock att ett belopp av 100,000 kronor skall, utan
att ingå i nyssnämnda fördelning, av Kungl Maj:t på sätt prövas
lämpligt årligen disponeras till understöd åt hushållningssällskap,
vilka därav äro i behov.

Fördelning, som i denna § avses, verkställs för tioårsperio-
der, börjande med år 1915. Vid fördelningen beräknas folkmängden
enligt senast hållna folkräkning.

Herrar *E. A. Lindblad m. fl.* hade uti den av dem avgivna re-
servationen föreslagit, att åt andra stycket av förevarande paragraf
mätte givas denna avfattning:

Fördelning, som i denna paragraf avses, verkställs årligen.
Till grund för fördelningen skall läggas folkmängden vid början av
det år, då fördelningen äger rum.

Uti sin reservation hade herr Ekerot, i anslutning till vad som
yrkats i förstnämnda av honom m. fl. väckta motion, förklarat sig
anse, att paragrafen bort, i vad avsåge själva delningsgrunden, er-
hålla följande lydelse:

Vid fördelning av anslag, som av riksdagen beviljas för be-
redande av ersättning till hushållningssällskap för till statsverket
indragna brännvinsförsäljningsmedel, skall till grund för fördelnin-
gen läggas landsbygdens folkmängd inom de olika hushållnings-
sällskapsområdena; dock skall intet sällskap erhålla mindre belopp
än 35,000 kronor.

Paragrafen föredrogs, varefter ordet begärdes av

Herr Ekerot, som anförde: Herr talman! Det är, enligt
vad jag förmodar, med ett mycket stort intresse, som kammaren
går att lösa denna fråga, som för våra hushållningssällskap kom-
mer att spela en synnerligen viktig roll.

I den kungl. propositionen uttalas, att den nuvarande fördelningsgrunden av brännvinsförsäljningsmedlen till hushållningssällskapen är mycket ojämn, och att den sålunda tarvar en rättelse. I den kungl. propositionen föreslås nya grunder för dessa medels fördelning, vilka grunder jag icke här skall närmare ingå på. Utskottet, som haft att behandla denna fråga, har icke kunnat följa Kungl. Maj:t, utan har i stället stannat inför en annan fördelningsgrund, framkommen under utskottets behandling av ärendet. Jag har icke heller kunnat följa utskottet i denna fråga, allrahelst som utskottets förslag icke medför den rättvisa, som jag anser måste och bör skipas, när det gäller en för hushållningssällskapens framtid så viktig fråga som denna.

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

Det är alldeles påtagligt, att den nuvarande fördelningsgrunden, enligt vilken hushållningssällskapens hela folkmängd har tagits i beräkning, varit alldeles för ojämn. I fråga om de stora städerna, där hushållningssällskapen ha bra små intressen att bevaka, har folkmängden legat till grund för fördelningen likaväl som folkmängden på landsbygden, där hushållningssällskapen ha sina förnämsta intressen.

Jag har i den motion, som jag jämte andra ledamöter av kammaren väckt, föreslagit, att fördelningen skulle ske efter folkmängden på landsbygden inom de olika hushållningssällskapsområdena. Detta har jag kunnat föreslå, därför att det är alldeles påtagligt, att, då hushållningssällskapen ha att bevaka och främja landsbygdens intressen, så har denna fördelningsgrund också de allra bästa förutsättningar för sig för att just träffa de behov, som hushållningssällskapen ha att fylla. Jag har i min reservation inom utskottet på sista sidan, — sidan 12 i utskottets betänkande — framlagt en tabell, som visar, huru fördelningen de olika sällskapen emellan skulle komma att ställa sig. Det har i utskottets motivering framhållits, att man icke kunnat följa min motion, därför att en hel del städer äro så små, att deras intressen kunna sägas vara rena landsbygdsintressen. Jag skall icke förneka detta. Jag vill villigt medgiva, att vissa småstäder i det hänseendet närmast äro att jämställa med municipalsamhällen och andra samhällen på landsbygden. Men det är icke fråga om detta, utan det gäller att få fram en fördelningsgrund, som skall lämna, såvitt möjligt är, rättvisa, och då kommer dessa småstäders folkmängd att vara av så liten betydelse, att man kan på det hela taget bortse därför.

Men det finns även ett annat skäl. Det säges så här: Hushållningssällskapens verksamhet och landstingens verksamhet äro så nära förenade med varandra, att man bör gå på en sådan fördelningsgrund, att de städer, som deltaga i landsting, också komma med vid fördelningen. Det har naturligtvis ett visst fog för sig detta, ty landstingens och hushållningssällskapens arbeten mötas på vissa områden. Men då man vill göra gällande, att icke

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

hushållningssällskapen fortfarande skola kunna arbeta som hittills, därför att inte städerna skulle ingå i fördelningen, vill jag framhålla, att detta i själva verket icke spelar någon roll. Hushållningssällskapen kunna arbeta såsom hittills och behöva icke inskränka sig till landsbygden. Vi behöva endast få en fördelningsgrund, som kan sätta de hushållningssällskap, som nu äro i mycket svag ställning i ekonomiskt avseende, i stånd att främja hela områdets framåtskridande.

Det har under debatten i utskottet framkommit ett förslag, som inte finnes här medtaget, men som väl ingår i herr Hamiltons reservation, nämligen att man skulle följa utskottet sålunda, att fördelningen grundades på folkmängden dels å landsbygden och dels i de städer, som deltaga i landsting, men att man, i motsats till utskottet, skulle låta de 100,000 kronor, som enligt utskottet äro undantagna från fördelningen, ingå i fördelningen. Jag har velat omnämna detta förslag, och om det har någon utsikt att vinna kammarens bifall, kommer jag att avstå från min reservation och förena mig med det förslaget. Tills jag får höra det, skall jag, herr talman, icke göra något yrkande.

Häruti instämde herr *Engqvist*.

Vidare yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Förra året beslöt riksdagen, att Kungl. Maj:t skulle till innevarande års riksdag komma in med förslag till fördelning utav den summa, som skall tilldelas hushållningssällskapen i stället för de indragna brännvinsförsäljningsmedlen. I den då avgivna Kungl. propositionen föreslogs av dåvarande finansministern, att till grund för fördelningen borde läggas folkmängden inom hushållningssällskapsområdena. Vid samma tillfälle väcktes tre motioner, av vilka de två föreslogo, att varje hushållningssällskap skulle få ett visst grundbelopp sig tilldelat, varefter återstående summan skulle fördelas efter folkmängd, under det i den tredje motionen föreslogs, att fördelningen skulle ske i förhållande till storleken av den inom resp. hushållningssällskapsområdena befintliga, med jordbruk, boskapsskötsel och fiske sysselsatta befolkningen. Riksdagen överlämnade till Kungl. Maj:t att söka på grund av framkomna önskemål finna en lämplig fördelningsgrund, men uttalade särskilt, att övergången till denna nya fördelning måtte bli *så jämn och så mjuk som möjligt för hushållningssällskapen*.

Sedan ha hushållningssällskapens ombud yttrat sig över denna fråga, och det visade sig där ganska olika åsikter. Sålunda framställdes ett förslag av landshövdingen i Gävleborgs län, ledamoten av riksdagens första kammare greve Hamilton, som förordade, att folkmängden inom hela området skulle läggas till grund. Ett annat förslag framställdes av herr Aaby Ericsson, som ville, att endast landsbygdens folkmängd skulle läggas till grund. Greve Hamiltons

förslag vann 12 röster, herr Aaby Ericssons 11 röster, och slutligen enade sig hushållningssällskapens ombud om ett förslag, att fördelningen skulle ske efter befolkningen å landsbygden samt i de städer, som deltaga i landsting.

Över detta förslag ha sedermera åtskilliga hushållningssällskap inkommit med erinringar. Sälunda har Göteborgs och Bohusläns hushållningssällskap uppvisat, att skulle det få anslag efter denna fördelningsgrund, så skulle det komma att förlora 44,5 %. Genom 1905 års fördelning förlorade detta hushållningssällskap redan 25 %. Det har med detta velat framvisa, att en sådan fördelningsgrund skulle bli så svår för det, att det icke skulle kunna fortsätta den verksamhet, som det nu har, och att det skulle fordras åtminstone mycket lång övergångstid, ifall det skulle kunna på rimligt sätt underkasta sig så stark reducering. Ungefär på samma sätt har Östergötlands läns hushållningssällskap uppvisat, att det skulle komma att förlora ofantligt mycket och begärt minst tio års övergångstid. Gottlands läns hushållningssällskap har visat, att det icke skulle kunna reda sig, om det endast får penningar efter denna fördelningsgrund, och har begärt, att det, oberoende av fördelningsgrunden, måtte få sig tilldelat 50,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har sedermera övervägt dessa förslag och har funnit att det riktigaste skulle vara att bestämma ett minimibelopp av 35,000 kronor. Mindre än detta skulle således inte något hushållningssällskap få. Den siffran har man kommit till genom att noga beräkna, vad man anser vara nödvändigt för Gottlands län. Men sedan anser lantbruksstyrelsen, att den nuvarande fördelningsgrunden vore den bästa.

Utskottet går emellertid på en fördelning, som överensstämmer med den, som är föreslagen av hushållningssällskapens ombud, men har dessutom velat ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av 100,000 kronor om året, som ständigt skulle vara att jämka med. Denna summa har man då tänkt skulle tillfalla de hushållningssällskap, som skulle, om denna fördelningsgrund komme till stånd, förlora mest därpå, att icke de städer, som välja egna riksdagsmän till riksdagens första kammare, få inräknas i folkmängden. Sedermera skulle denna ersättningssumma minskas med en femtedel om året. Utskottet anser, att man sedermera med dessa pengar skulle kunna hjälpa de hushållningssällskap, som erhålla minst, så att de därigenom skulle få det bättre ställt.

Emellertid frågar jag: huru skall en sådan jämkning kunna tänkas i längden? Jag har hos statistiska centralbyrån tagit reda på vilka städer det är, som närmast kunna komma i fråga att välja egna riksdagsmän till första kammaren. Efter den beräkning, som blivit gjord, torde Hälsingborg vara den första staden. Då skulle i samma minut som Hälsingborg får välja egen riksdagsman till första kammaren hela dess folkmängd dragas ifrån jämförelsetalet för Malmöhus läns hushållningssällskap; och om jag förstår utskottet rätt, skulle Kungl. Maj:t då taga och fylla i så att det finge

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 57. 2

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.
(Forts.)

övergång med en femtedel om året. Örebro blir antagligen nästa stad, som kommer att välja egen riksdagsman till första kammaren. Hur tro herrarna, att det kommer att se ut för Örebro län, om en så stor folkmängd, som Örebro har, med ens tages ifrån vid beräkning av summans fördelning? Sedan torde följande städer så småningom komma att utvidga sig, så att de komma i tur att välja egna riksdagsmän till första kammaren: Eskilstuna, Jönköping, Karlskrona, Uppsala, Borås, Sundsvall.

Emellertid är det inte nog med att denna sak, rätten att utse egen riksdagsman till riksdagens första kammare, skulle komma att inverka, utan alla dessa på dagordningen stående inkorporeringar med städerna skulle också komma att inverka. Jag kan inte se, att den fördelningsgrund, som av jordbruksutskottet föreslagits, någonsin kan tänkas bliva fast, utan det kommer att bli ett ständigt ombyte och ett ständigt jämkande. Sålunda, så enkel som jordbruksutskottet framställer denna fördelning av de 100,000 kronorna, tror jag inte, att den i verkligheten kommer att visa sig; utan övergångsföreskrifterna bliva så gott som permanenta.

Då nu Kungl. Maj:t skulle framlägga sitt förslag, har man utarbetat, jag höll på att säga, alla möjliga kombinationer. Men jag har funnit, att tanken på ett grundanslag är klok, därför att detta inverkar till förmån för de mindre hushållningssällskapen. Att Kungl. Maj:t har föreslagit detta grundanslag till 10,000 kronor, beror därpå, att det är en summa, som åtgår till sekreterare, till hyror m. m., sålunda utgifter, som alla hushållningssällskap ha ungefär lika.

Om man sedan tänker sig: vad är hushållningssällskapens ändamål, så finner man, att enligt 1910 års reglemente för hushållningssällskapen uttalas det så, att hushållningssällskapen skola befrämja jordbruket och därtill hörande binärningar ävensom verka för fiskets främjande. Då syntes det mig vara ganska tydligt, att man bör försöka vid fördelningen få en förskjutning till förmån för de mål, som närmast åligga hushållningssällskapen. Man bör, om möjligt, taga större hänsyn till lantbruksbefolkningen och fiskarbefolkningen än till den övriga befolkningen.

Men riksdagen har uttalat den önskan, att övergången skulle göras så jämn och så mjuk som möjligt. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att det icke går an att med ens rycka undan alla de större städerna, ty då blir det, såsom jag förut framhållit, rubbningar å ända till 40 å 50 % för ett hushållningssällskap. Jag har då ansett, att jag på bästa sätt motsvarade riksdagens önskningsar, om jag föreslog, att man nu först fördelade beloppet så, att man gav halva anslagssumman till den uteslutande med lantbruk och fiske sysselsatta befolkningen och den andra hälften till hela den övriga befolkningen. Som bekant är den övriga delen av befolkningen större än den del, som uteslutande sysslar med lantbruk och fiske, och således får den mindre delen av befolkningen ett proportionsvis större inflytande på dessa medels fördelning. Jag ansåg mig emellertid just för den mjuka övergångens skulle icke kunna råda

Kungl. Maj:t att gå längre än att i första hand taga hälften till vardera. Sedan har Kungl. Maj:t föreslagit, att man efter 5 år skulle taga 60 % till jordbruks- och fiskarbefolkningen samt 40 % till övriga befolkningen.

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

Nu när denna fördelning blivit klandrad för att den skulle falla så rysligt ojämnt, och att enligt den tabell, som är intagen i den kungl. propositionen, anslaget, beräknat per individ för jordbruks- och fiskarbefolkningen, skulle visa en proportionerligt låg siffra på vissa håll. Jag ber då få säga, att denna siffra blir något missvisande, därför att det finns så många andra anslag, som gå till jordbruket och vilkas fördelning riksdagen bestämt så, att de norrländska länen och Dalarne få mycket större andelar därav än de övriga länen. Om jag fördelar de medel, som gå till vandringsrättare, till premiering av mindre jordbruk och av vissa odlingsföretag o. d., per individer, så har t. ex. Norrbottens län under senaste året haft 72 öre, under det att sydliga länen endast haft omkring 30 öre per individ. Om man nu räknar ihop anslagen till hushållningssällskapen och dessa extra anslag, så skall man finna, att det ställer sig icke på långt när så ofördelaktigt för de mindre och särskilt nordligare länen, som det vid ett ytligt betraktande av saken kan synas.

Så vitt det varit mig möjligt att bilda mig ett omdöme efter ett noggrant genomgående av för det första riksdagens skrivelse förra året och för det andra hushållningssällskapens ombuds och hushållningssällskapens egna uttalade önskemål samt slutligen alla verkställda utredningar, så har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget är det, som bäst fyller de olika uppställda kraven och är bättre än utskottets förslag, ty i det kungl. förslaget har man följt den såsom riktig ansedda principen och därjämte vunnit att få övergångarna mjuka. Riksdagen kan framdeles genom att besluta ytterligare ökning eller minskning av procentfördelningen utjämna dessa anslag, utan att egentlig rubbning behöver förekomma för varje gång.

Enligt utskottets förslag däremot skulle visserligen i stort sett de flesta hushållningssällskapen få vidkännas en relativt liten rubbning nu, men i dess ställe komme andra hushållningssällskap att utsättas för så stora rubbningar, att jag påstår, att utskottets förslag i sin helhet måste visa betydligt större rubbningar än Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare är det att befara, att hushållningssällskapen, i förhoppning om att få med av de 100,000 kronor, som skola fördelas dem emellan, kanske icke alltid så noggrant överväga sina utgifter. Enligt Kungl. Maj:ts förslag komma hushållningssällskapen att för 10 år framåt med full visshet veta precis vad de hava att påräkna och kunna således rätta sin verksamhet därefter.

Den värsta bristen i utskottets förslag är emellertid, såsom jag förut framhållit, den, att det kommer att bli rubbningar för varje gång, som någon stad utträder ur landsting och för varje gång en stad med sig inkorporerar någon socken utanför staden. Att utskot-

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.
(Forts.)

tets förslag skulle kunna bli en lugn och fast och för hushållningssällskapen pålitlig grund att stå på, det tror jag knappast.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag skall be att på det allra kraftigaste få understryka vad herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet här framhållit med avseende å grunden för fördelningen av dessa medel och de principer och synpunkter, som av herr statsrådet här blivit iakttagna.

Som herrarna torde erinra sig, har riksdagen själv uttalat den önskan, att vid de rubbningar, som genom den förändrade fördelningen av dessa medel måste uppstå, övergången skulle göras så mjuk och så litet kännbar som möjligt. Utskottet har däremot, så vitt jag kan förstå, gått ut ifrån en alldeles motsatt uppfattning, och uttalar sig rent av emot den uppfattningen, att övergången skulle göras mjuk, då utskottet säger sig icke kunna gilla de synpunkter, regeringen utgått ifrån, därför att dessa alltför litet förändra de bestående förhållandena.

Utskottet har också kritiserat den princip, som Kungl. Maj:t med iakttagande av riksdagens uttalade vilja utgått ifrån och med avseende å de intressen, som skulle utgöra det huvudsakliga motivet för de grunder, från vilka man bör utgå vid fördelningen av dessa medel. Utskottet har endast pekat på ett motiv i detta avseende, nämligen det, att hushållningssällskapen och landstingen hava åtskilliga gemensamma ekonomiska intressen så vitt dessa korporationer var för sig eller båda i förening måste anslå visst belopp för att erhålla statsbidrag för visst ändamål. Med hänsyn alltså därtill, att landstingen även främja intressen, som ligga inom hushållningssällskapens verksamhetsfär, har utskottet ansett, att man icke främst bör utgå från Kungl. Maj:ts princip att främja de näringar, som ligga inom hushållningssällskapens område att tillgodose. Jag kan icke förstå annat än att, då Kungl. Maj:t, såsom i stadgarna för hushållningssällskapen fastslås, byggt denna fördelning på önskan att stödja de näringar, som ligga inom sällskapens område, så är detta en vida hållbarare grund än den, som utskottet byggt på. Den omständigheten att landstingen kunna ge anslag till ett eller annat ändamål, som en tillfällig landstingsmajoritet kan vilja stödja, är nämligen ingen mätare på vilka andra intressen som kunna finnas inom hushållningssällskapets område och vara förtjänta av dess omvårdnad. Här måste man verkligen tänka på vad det är för intressen, som hushållningssällskapen egentligen har att främja, samt tillse, att sällskapen även sättas i tillfälle att främja dessa intressen. Härvidlag har ju Kungl. Maj:t särskilt pekat på jordbruket och fisket jämte andra med dessa sammanhängande näringar, och jag kan icke finna annat än att den princip, som Kungl. Maj:t följt, är mycket väl funnen. Kungl. Maj:t har velat förbättra de ekonomiska villkoren för de allra flesta hushållningssällskap, på samma gång som han mycket kraftigt beskurit vissa andra

hushållningssällskaps ekonomi, men det få dessa sällskap böja sig för, då ju beskringen ej är hårdare, än att det finnes möjlighet för dem att åtminstone i det närmaste fortsätta med den verksamhet de förut haft.

Jag vill, vad beträffar det sällskap, som jag tillhör, nämna, att efter fem år vi enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att förlora 30,000 kronor av våra inkomster, men enligt utskottets förslag 70,000 kronor i runt tal. Var och en förstår, vad detta skall betyda för ett hushållningssällskap, som har inrättat sin verksamhet efter sina tidigare inkomster. Visserligen har utskottet föreslagit, att det skall avsättas 100,000 kronor för att mildra övergången för de hushållningssällskap, som förlora, och kommer denna förlust därigenom att minskas med $\frac{1}{5}$ -del varje år under 5 års tid. Men förslaget verkar i alla fall synnerligen ofördelaktigt för en hel del sällskap. Jag skall be att här få gå igenom de olika länen och visa, hur Kungl. Maj:ts förslag ställer sig i jämförelse med utskottets förslag för de olika hushållningssällskapen.

Uppsala läns hushållningssällskap får 1,874 kr. mera enligt Kungl. Maj:ts förslag än enligt utskottets, Östergötlands läns 9,645 kr. (på det sätt att dess förlust blir så mycket mindre enligt Kungl. Maj:ts än enligt utskottets förslag), Kronobergs läns 5,843 kr., Kalmar läns norra hushållningssällskap 6,343 kr., Kalmar läns södra 2,370, Gottlands läns 12,382, Blekinge läns 842, Kristianstads läns 1,667, Hallands läns 4,713, Göteborgs och Bohus läns 41,206 — d. v. s. minskningen där blir så mycket mindre enligt Kungl. Maj:ts förslag —, Älvsborgs läns södra 6,899, Älvsborgs läns norra 3,912, Skaraborgs läns 4,762, Västmanlands läns 65, Gävleborgs läns 3,883, av samma anledning som Östergötlands och Göteborgs och Bohus län, Jämtlands läns 7,188 och Västerbottens läns hushållningssällskap 566 kr.

Det är alltså 17 län, som ovillkorligen hava fördel av att Kungl. Maj:ts förslag tages framför utskottets.

Nu är det visserligen sant, att dessa hundratusen kronor skulle disponeras av Kungl. Maj:t dels för att mildra övergången för de hushållningssällskap, som bli hårdast beskurna, och dels för att i någon mån bistå de sällskap, som äro i behov av ekonomiskt understöd efter de första 5 åren. Men jag tror, att det efter dessa första fem år, d. v. s. den tid, under vilken minskningen för de olika sällskapen skall successivt fortgå, blir mycket svårt att verkställa denna fördelning av de hundratusen kronorna eller reglera förhållandet mellan länen med detta belopp, och detta därför, att det blir nästan omöjligt att räkna ut, vilka ekonomiska behov, som faktiskt föreligga hos de olika hushållningssällskapen. Ty det kommer att bli beroende av vilka ändamål sällskapen vilja stödja, och de kunna vara ganska mångskiftande. Någon annan mätare härpå får man icke än sällskapens beslut, och det är väl knappast tänkbart, att hushåll-

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(*Forta.*)

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

ningssällskapen för att bereda sig möjlighet att få något med av dessa pengar skulle fatta beslut om avsevärda understöd åt varjehanda olika ändamål, för att därigenom kunna visa, att deras ekonomi är ogynnsam, då man icke vet om man får medel att effektuera besluten. Säkert är, att om man vill, att sällskapens ekonomi skall bli någorlunda betryggad, så att de kunna veta, vilka tillgångar de faktiskt ha att räkna med åtminstone för några år framåt och därefter inrätta sin verksamhet, så är Kungl. Maj:ts förslag ovillkorligen att föredraga framför utskottets. Det kan väl icke för någon vara angenämt att ställa till ett osäkerhetstillstånd på detta område, då det alls icke är behöfligt. Särskilt Göteborgs och Bohus samt Gävleborgs län träffas synnerligen våldsamt av utskottets förslag, de övriga länen däremot inte så hårt. Men för samtliga länen är Kungl. Maj:ts förslag det som bäst betryggar deras ekonomi och medför, att de kunna veta, vad de ha att räkna med.

Jag skall i detta sammanhang även be att få fästa uppmärksamheten på en sak, som jag tror är värd beaktande. Jag undrar, om icke utskottet har gjort sig skyldigt till en betänklig inkonsekvens med avseende på den fördelningstabell, utskottet framlagt. Utskottet säger i 2 § andra stycket av författningsförslaget, att fördelningen skall verkställas för tioårsperioder och att vid fördelningen skall beräknas folkmängden enligt senast hållna folkräkning. Den senaste folkräkningen är från år 1910, men i sin tabell räknar utskottet med folkmängden den 1 januari 1914. En framstående statistiker har fäst uppmärksamheten på detta förhållande, och jag ber att här få angiva avvikelserna emellan de i denna utskottets tabell upptagna siffrorna och de siffror, som enligt innehållet i författningssparagrafen faktiskt skulle komma att bli resultatet av fördelningen, då nämligen folkmängden den 31 december 1910 skulle bli avgörande.

Utskottet har i sin tabell för de olika länen hushållnings-sällskap beräknat i nedanstående vänstra kolumn återgivna ökning (+) eller minskning (—), under det att siffrorna enligt 2 paragrafens ordalydelse faktiskt skulle bli de här nedan i den högra kolumnen upptagna.

		Enligt utskottets tabell:	Blir i stället:
Stockholms	läns	+ 1,908	+ 5,851
Uppsala	»	+ 1,121	+ 786
Södermanlands	»	+ 1,566	+ 895
Östergötlands	»	— 16,280	— 17,011
Jönköpings	»	+ 1,863	+ 1,912
Kronobergs	»	+ 1,352	+ 2,350
Kalmar läns norra del	+ 669	+ 991
Kalmar » södra »	+ 1,289	+ 2,128

		Enligt utskottets tabell:	Blir i stället:	Ang. ersätt- ning för till statsverket inrägnade brännvins- försäljnings- medel. (Forts.)
Gottlands	läns	+ 477	+ 642	
Blekinge	»	+ 1,290	+ 1,681	
Kristianstads	»	+ 2,001	+ 1,222	
Malmöhus	»	— 35,070	— 33,272	
Hallands	»	+ 1,262	+ 2,109	
Göteborgs och Bohus	läns	— 69,255	— 69,919	
Älvsborgs läns södra del	+ 1,148	+ 1,158	
Älvsborgs	» norra »	+ 1,357	+ 1,156	
Skaraborgs	läns	+ 2,069	+ 3,406	
Värmlands	»	+ 2,235	+ 3,447	
Örebro	»	+ 1,811	+ 1,255	
Västmanlands	»	+ 1,371	+ 603	
Kopparbergs	»	+ 2,055	+ 1,004	
Gävleborgs	»	— 12,370	— 12,688	
Västernorrlands	»	+ 2,207	+ 822	
Jämtlands	»	+ 1,044	+ 234	
Västerbottens	»	+ 1,428	+ 219	
Norrbottnens	»	+ 1,452	— 981	

Jag tror mig härmed hava visat, att denna utskottets tabell alls icke är hållbar, utan att man i verkligheten har att räkna med helt andra siffror.

Jag vill än en gång understryka, att Kungl. Maj:ts förslag för de allra flesta länen är betydligt bättre och fördelaktigare än utskottets. Framför allt medför Kungl. Maj:ts förslag en större enhetlighet och homogenitet i hushållningssällskapens verksamhet, då det ger dem möjlighet att på förhand räkna ut vad de ha att röra sig med under åtminstone en tioårsperiod, vilket enligt utskottets förslag icke kan ske. För fem år framåt kan detta visserligen i någon mån äga rum även enligt utskottets förslag, men sedan blir man beroende av Kungl. Maj:ts nädiga fördelning av de hundratusen kronorna, och jag tror, att detta skulle förorsaka ett osäkerhetstillstånd, som alls icke är önskvärt och som man kan undgå genom att taga Kungl. Maj:ts förslag.

Jag kan sålunda icke finna annat än att Kungl. Maj:ts förslag har så stora företräden framför utskottets, att man obetingat bör taga detsamma, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr *Olsson* i Berg instämde häruti.

Herr vice talmannen *D. Persson*: Herr talman! Innan

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

jag går närmare in på själva frågans innebörd, skall jag genast upptaga till bemötande den siste ärade talarens anmärkning om våra siffror.

Han bygger synnerligen mycket på denna anmärkning. Men om herr Olsson i Broberg behagar läsa igenom den förevarande propositionen och utskottets utlåtande, så skall herr Olsson genast komma underfund med, att de siffror angående folkmängden som utskottet lagt till grund för sina beräkningar äro precis desamma och gälla precis samma år som de i den kungl. propositionen intagna siffrorna. Det skulle ha varit meningslöst, om vi skulle ha använt andra folkmängdssiffror än Kungl. Maj:ts använt, och det ha vi som sagt icke heller gjort, vilket man torde observera, då man här gör en jämförelse mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på kolumnerna 17 och 19 i den i den kungl. propositionen intagna tabellen, enligt vilka kolumner fördelningen efter Kungl. Maj:ts förslag skulle bestämmas för respektive den första och den andra femårsperioden. Kungl. Maj:ts har där föreslagit att för de första fem åren, skulle kolumn 17 tillämpas och sedan för de återstående fem åren kolumn 19. I båda dessa kolumner står en liten siffra, som hänvisar till en not, vari förklaras, att den angivna ökningen eller minskningen är beräknad »i jämförelse med fördelningen enligt nuvarande grunder (efter folkmängden den 1 jan. 1914)». Detta om den saken.

Sedan får jag verkligen säga, att den föreliggande frågan ingalunda är någon lätt fråga. Jag tror knappast att någon här kan komma och påstå att det förslag, som han förordar, är det enda riktiga, eller det absolut rätta. Jag tror, mina herrar, att vi få nöja oss med att säga: det förslag, som jag förordar, anser jag vara så riktigt, som det varit möjligt att åstadkomma. Jag tror, att vi, om vi vilja vara sanningsenliga, skola nödgas erkänna, att det är omöjligt för någon att bestämt säga det. Väl förstår jag, att en del av herrarna och särskilt den siste ärade talaren måste finna Kungl. Maj:ts förslag ha ett avsevärt företräde framför vad utskottet föreslagit, men jag är icke lika säker på, att den ärade talaren med samma fog kan säga, att Kungl. Maj:ts förslag är rättvisare än utskottets.

Nu säger föredragande departementschefen på sidan 23 i den kungl. propositionen:

»Jag får alltså för min del förorda det system, vars resultat i tabellen B angivas i sjuttonde och nittonde kolumnerna, sålunda, att fördelningen bestämmas för första femårsperioden, d. v. s. åren 1915—1919, enligt kol. 17 och för andra femårsperioden, d. v. s. åren 1920—1924, enligt kol 19.»

Jag ber herrarne fästa någon uppmärksamhet vid vad departementschefen här anfört till statsprotokollet, då han vidare säger:

»Häri genom torde beräkningsgrunden vara anlagd enligt riktig princip och övergången bliva så mjuk som möjligt. Till-

fälle är även berett för riksdagen att vid den första tioårsperiodens slut taga ytterligare steg i samma riktning, om så vid den tiden befinnes önskligt.» Man behöver icke länge granska detta förslag för att finna, hur litet Kungl. Maj:t har lyckats att åvägabringa denna mjuka övergång. Jag behöver i det avseendet bara se på det län, som närmast intresserar mig, nämligen Kopparbergs län, huru fullständigt Kungl. Maj:t misslyckats i den mjuka övergången. Om man anser utslutet, att någon felaktighet föreligger, skall man finna, att just under denna mjuka övergångsperiod, en del hushållningssällskap, få ett avsevärt minus, men som sedan, när man kommer in under den sista den normala femårsperioden få ett plus. Så förhåller det sig med Kopparbergs län, där vi under den första femårsperioden skulle få ett minus på 1,454 kronor för att sedan, när vi komma in i den normala perioden, få ett plus av 218 kronor. Jag hemställer till herrarna, huruvida någon kan finna, att detta är en mjuk övergång, och huruvida detta kan betraktas såsom en rättvis övergång. Nu böra herrarna icke tro, att min anmärkning mot förslaget är framställd på den grund, att det skulle komma att ställa sig ogynnsamt för Kopparbergs län. Jag skall till yttermera visso be att få hänvisa till utskottets utlåtande i detta avseende varigenom jag tror mig kunna bevisa, att det icke är av egoistiska skäl jag anslutit mig till utskottets förslag. Här föreligger nämligen ett förslag av herr Ekerot, genom vilket Kopparbergs läns hushållningssällskap skulle få över 14,000 kronor mer än enligt utskottets förslag. Men då enligt mitt förmenande det förslag herr Ekerot förordar icke utgår från en rättvis grund, har jag det oaktat icke kunnat ansluta mig därtill.

Varför Kungl. Maj:t i sitt förslag icke lyckats komma rättvisan närmare, om jag får begagna det uttrycket, beror, såvitt jag förstår, därpå, att Kungl. Maj:t har föreslagit ett så högt grundbelopp som 10,000 kronor. Fördelningsgrunden har i alla tider varit folkmängden. Fördelningsgrunden skulle också nu fortfarande vara folkmängden, men därtill skulle komma detta fasta anslag på 10,000 kronor till varje hushållningssällskap. Att det är detta som vrider bort det riktiga i resultatet, visar sig bäst därigenom, att om man gör sig besvär med att granska de tabeller, som Kungl. Maj:t välvilligt har utarbetat och ställt till vårt förfogande, skola vi finna, att om man sätter grundbeloppet till 5,000 kronor, kastas det helt och hållet om, så att de hushållningssällskap, som skulle få ett minus under den första perioden, om man räknar efter ett grundbelopp på 10,000 kronor, i stället få ett plus, om man räknar efter ett grundbelopp på 5,000 kronor. Därav förstå vi, att det är därpå det huvudsakligen beror, men det beror också på en annan sak, som jag genast skall beröra.

Kungl. Maj:t har nämligen på ett mindre lyckligt sätt försökt att uppdelat folkmängden i klasser. Jag säger icke något om,

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

att Kungl. Maj:t har sammanfört jordbrukarbefolkningen och fiskarbefolkningen, men vad den övriga befolkningen angår har Kungl. Maj:t presterat en statistik, som jag icke tror kommer att leda till ett rättvist och riktigt resultat. Allt kommer att bero på mantalsskrivningsförrättningen ute i bygderna. Särskilt i våra bygder, i Dalarne förhåller det sig så, att oaktat både far och son egentligen till sitt yrke äro lantbrukare, det ofta händer att sonen står skriven som murare, snickare, timmerman eller dylikt. Han hjälper dock sin far med lantbruket under sommaren, men under vintern far han bort och arbetar i något av dessa yrken och då kan det lätt gå att han blir skriven i denna egenskap. De som egentligen sålunda höra till samma familj och i stort sett även till samma yrke komma på det viset att räknas till olika kategorier, och är det därför svårt att på den vägen komma till ett riktigt resultat. Men det betyder dock icke så mycket som detta grundbelopp betyder.

När jag nu riktat denna lilla kritik emot Kungl. Maj:ts förslag, och sökt visa att det icke kan lida till ett riktigt resultat, så har jag därmed ingalunda avsett något klander emot Kungl. Maj:t. Man får härvid verkligen erkänna, att ett fullständigt virrvarr i uppfattningar gjort sig gällande, i de utlåtanden, vilka avgivits av de korporationer och myndigheter, som ha hörts i detta ärende. Det har sålunda knappast funnits någon ledning för Kungl. Maj:t, utan Kungl. Maj:t har så att säga till sist nödgats förorda en viss linje. Nu skulle jag för min del vilja säga det, att oaktat många anmärkningar kunna riktas mot utskottets förslag, så får man dock erkänna att det dock har den bestämda förtjänsten, att Kungl. Maj:t enligt detsamma har medel att reglera med och göra jämkningar. Detta betraktade herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet såsom en olägenhet, då det skulle komma att bli, såsom han befarade, jämkningar och rättelser för varje år samt dessutom komma att framställas en massa petitioner, som det bleve svårt att tillfredsställa. Jag får be om ursäkt, men jag har verkligen i så fall större förtroende för Kungl. Maj:t, än vad herr statsrådet har. Jag tror, att det skulle gå bra för Kungl. Maj:t att pröva dessa ansökningar och även att komma till rättvisa resultat. Jag tror, att man just genom utskottets förslag skall lyckas få en mjukare övergång, än det lyckats Kungl. Maj:t att få i detta avseende.

Jag skulle kunna i varje punkt bemöta herr Olsson i Broberg och hans anmärkningar, men jag torde icke behöva göra mera än hänvisa herrar ledamöter av denna kammare till att göra en jämförelse mellan utskottets förslag och Kungl. Maj:ts förslag för att finna, huru helt naturligt upprörd herr Olsson i Broberg måste känna sig vid en sådan jämförelse. Men en sak är att känna sig upprörd över ett framkommet förslag, och en annan sak är att kunna bevisa, att de anmärkningar man gjort mot förslaget äro riktiga, och att de skäl man framfört äro bä-

rande. Kan han framföra något enda giltigt skäl för, att folkmängden i Göteborgs stad skall läggas till den folkmängd, som skall ligga till grund för fördelningen av dessa medel, som skola gå till hushållningssällskapen, vilka Göteborgs stad, såvitt jag förstår, icke har det ringaste att skaffa med, så skall jag möjligen känna mig övertygad.

Helt annorlunda ställer det sig med övriga städer, nämligen med dem, som deltaga i landsting. Det är min huvudsakliga anmärkning mot herr Ekerots förslag, att han har uteslutit även sådana städer, som deltaga i landsting. Han sade visserligen, att de voro så obetydliga, att de icke inverkade så mycket, men de inverka i ganska hög grad, och de verka i alla fall så, att om dessa städer icke tagas med, så har man icke skipat rättvisa mot sådana städer, som deltaga i landsting. Förhållandet är nämligen sådant, särskilt i Kopparbergs län och även i många andra län, att befolkningen i dessa städer, som deltaga i landsting egentligen är att räkna till lantbefolkningen, om man så vill, ty en god del av densamma är egendomsägare och jordbrukare. Så är det i Hedemora, och i Säter är nästan hela befolkningen jordbrukande. Naturligtvis får icke Kopparbergs län i något avseende vara normgivande i detta fall, men herrarna förstå nog, att jag angiver de förhållanden, som jag lever närmast och följaktligen närmast känner till. Jag vill också erinra därom, att landsting och hushållningssällskap ofta deltaga gemensamt i kostnaderna för upprätthållande av en del institutioner, så sker naturligen också uttaxering av landstingsmedel från städer, som deltaga i landsting, men däremot ej i städer, som icke deltaga i landsting. Däri ligger den stora skillnaden, och man bör ha uppmärksamheten något riktad härpå, när det gäller att skipa rättvisa mellan de olika städerna.

Jag skall icke längre upptaga tiden, då jag är övertygad om, att flera talare efter mig komma att anförda de olika synpunkter, som man kan framföra i detta avseende. Jag skall endast med dessa få ord såsom motivering be att få yrka bifall till utskottets hemställan, såsom varande det bästa förslag i detta avseende som nu föreligger, utan att jag därmed vill påstå, att det är något förslag, som är ofelbart och fullkomligt. Jag tror också, att herr Ekerot har samma känsla beträffande sitt eget förslag, då han icke ens yrkade bifall till detsamma. Jag förstod honom föröfrigt bra litet, när han anslöt sig till herr Hamiltons reservation, som icke innehåller något mer än herr Hamiltons namn.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kristensson: Herr talman! Då jag läste detta utskottsutlåtande, tyckte jag mig finna, att det icke bara var en tillfällighet, att ordförande i Kopparbergs läns landsting samtidigt är ordförande i utskottet, ty han får väl ändå antagas

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvins-försäljningsmedel.

(Forts.)

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.
(Forts.)

vara spiritus rector för detta utlåtande. Jag kan icke finna annat än att vid hänsyntagande till den fördelningsgrund, som åtta ledamöter av utskottet ha kommit med, man även måste taga i betraktande, att icke mindre än åtta ledamöter reserverat sig. Jag kan heller icke finna annat än, att utskottets förslag gent emot åtskilliga institutioner är upprörande, och torde det väl framgå tillräckligt tydligt, att var och en, som sätter värde på, att de allmänna institutionerna för en viss tidpunkt framåt få en ordentlig ekonomi, icke kan godtaga utskottets förslag sådant det här föreligger. Man skulle kunna säga, att åtskilliga hushållningssällskap härigenom komma ut på ett finansiellt gungfly, och huruvida något sådant kan vara till gagn för samhällslivet i dess helhet lämnar jag därhän.

Det hushållningssällskap, som skulle bli mest lidande, är det i Göteborgs och Bohus län. Den som farit bland alla kobbarna och skären där och sett det hårda liv befolkningen där får föra och som vet, i huru hög grad hushållningssällskapet använder medel till den näringsgren, som huvudsakligen där bedrivs, den kan icke annat än i detta fall välja Kungl. Maj:ts förslag. Min övertygelse är, att om riksdagen går med på jordbruksutskottets förslag, blir bara följden den, att riksdagen får lov att på annat sätt ersätta de belopp, som detta hushållningssällskap då förlorar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och det förefaller mig, att var och en som uppmärksamt åhört å ena sidan jordbruksministerns anförande och å andra sidan jordbruksutskottets ordförandes anförande, icke kan undgå att finna, att de starkaste skälen tala för Kungl. Maj:ts förslag och att detta således är det bästa.

Med herr Kristensson förenade sig herrar *Törnkvist*, *Lundström* i Göteborg, *Lemke*, *Johansson* i Brånalt, *Ifvarson*, *Olofsson* i Ävik, *Olsson* i Löräng och *Welin*.

Herr *Linders*: Herr talman, mina herrar! Då jag till fullo instämmer i det anförande, som hölls av herr vice talmannen, kan jag begränsa mitt eget anförande högst betydligt.

Jag tillåter mig först framföra en synpunkt, som ingen annan torde komma att göra gällande. Ätminstone i utskottet var det endast jag, som intog den ståndpunkten, att man borde avslå både Kungl. Maj:ts förslag och motionerna därför att det är så pass viktigt och så pass ingripande det förslag, som nu skall antagas, antingen det blir det ena eller det andra, att det rimligtvis borde anstå med lösningen av denna fråga, tills frågan om hushållningssällskapens omorganisation och alla de frågor, som stå i samband därmed, såsom om begränsning eller fixering av hushållningssällskapens arbetsområden, blivit lösta. Då hade ett förslag, så genomgripande som det som nu kan komma att antagas, haft större fog för sig. Det kunde ha varit mera genomtänkt och kunde haft möjlighet att an-

tagas med större enighet, än som nu är rådande omkring de olika förslagen.

Har jag utgått från den synpunkten, så har jag däremot icke ansett mig kunna hålla på densamma vid ärendets fortsatta behandling, och för att välja en ståndpunkt har jag valt det förslag, som enligt min mening är ägnat att minst rubba de nuvarande förhållandena. Jag fäste mig vid ett uttryck, som den siste talaren använde, ett onödigt starkt uttryck för resten, nämligen »finansiellt gungfly». Det förefaller mig, som om man borde, då man riktar en så kraftig tillvitelse mot ett annat förslag, än det man själv sympatiserar med, presteras något mera bevis för sin sak.

Det är dock så, att utskottets förslag, vartill jag slutligen anslutit mig, avser endast den bestämda tioåriga fördelningen av två miljoner kronors anslaget. För att hindra att man kommer ut på ett »finansiellt gungfly» och för att trygga hushållningssällskapen, då de uppgöra sin budget och beräkna, hur medlen skola användas, har utskottet föreslagit, att man därutöver skall ha att förfoga över ett anslag på 100,000 kronor. Med detta belopp har man möjlighet dels att lätta övergången till de mindre anslagen för dem, som bli hårdast lidande, och dels — vilket jag särskilt vill betona är utskottets mening — att hjälpa de hushållningssällskap, som starkast äro i behov av en ökning.

Jag vill säga ett ord om en av de grundprinciper, varpå utskottets förslag vilar, nämligen att de stora städernas befolkning icke skall medräknas vid fördelningen av anslaget. Det är dock så, att de stora städerna ha mindre gemensamt med landsbygden än de mindre städerna. Nu har det särskilt framhållits, att Göteborgs och Bohus län skulle bli lidande, därför att Göteborgs stads befolkning icke skulle medräknas vid anslagets fördelning. Det anser man orättvist och orimligt hårt gent emot Göteborgs och Bohus län. Det är dock icke mera orättvist, än att befolkningen i Stockholms stad icke får inverka på fördelningen till Stockholms läns hushållningssällskap. Så tillvida kan visserligen en jämförelse här icke göras, då Stockholms stad ju icke tillhör Stockholms län, men principiellt sett är dock skillnaden ingen.

Genom att välja den vägen har man så nära som möjligt förblivit vid det gamla förhållandet och genom att utskottet föreslagit att överlåta åt Kungl. Maj:ts försorg att använda 100,000 kronor för utjämning och för att hjälpa de mest behövande, förefaller det mig, som om utskottets förslag vore det, som smidigast och lämpligast anpassade sig till förhållandena utan att göra väsentliga rubbningar. Nu har herr statsrådet såväl som andra framhållit, särskilt beträffande de städer, som stå i beredskap att utgå ur landstingen, exempelvis Helsingborg och Örebro, att det skulle bli ständiga ombyten och ständiga jämkningar. Ja, det skulle det bli, om kammaren går med på herr Lindblads m. fl. reservation, enligt vilken det skulle bli fördelninga av två miljoner kronors anslaget årligen. Men det är icke utskottets mening, utan utskottets mening är, att denna fördelning skulle ske i tioårsperioder, och då skulle övergången tryggas på ett

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.
(Forts.)

lämpligt sätt, och sedan kunde 100,000 kronors anslaget användas på samma sätt för nya utträdanden ur hushållningssällskapens områden som vid första tillämpningen av ifrågavarande förslag.

Ja, det är huvudsakligen de skäl, förutom vad som redan anförts i debatten, som gjort, att jag anser mig böra ansluta mig till utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Då jag icke haft tillfälle att deltaga i ärendets behandling inom utskottet, och då jag har den uppfattningen, att utskottets förslag icke är grundat på sådana principer, att det kan verka rättvist, ber jag att för yttra några ord.

Utskottets förslag stadgar såsom fördelningsgrund, att folkmängden i städer, som ej deltaga i landsting, icke skall inräknas vid fördelningen av anslaget till hushållningssällskapen, och att för övriga städer och för landsbygden anslag skulle beviljas efter innevånareantalet. Detta kommer att för stora grupper av hushållningssällskap icke verka rättvist utan förrycka fördelningen av ifrågavarande anslag.

Med ledning av vår folkmängdsstatistik har jag forskat något, för att se, hur det skulle ställa sig i tillämpningen av utskottets förslag och därvid kommit till siffror, som äro ganska talande i detta hänseende. Enligt utskottets förslag skulle Göteborgs och Bohus län få en minskning med 69,000 kronor och Malmöhus län en minskning av 35,000 kronor i runda tal. Om vi se efter, hur många innevånare Göteborgs och Bohus läns städer ha, finna vi, att alla städerna ha sammanlagt 201,000 innevånare. I Malmöhus läns städer finnes det 199,000 innevånare. Det är sålunda nästan lika många innevånare i städerna i Malmöhus län som i Göteborgs och Bohus län, men Göteborgs och Bohus län får 34,000 kronor mindre än Malmöhus län, därför att Göteborgs stad är en stor stad i jämförelse med Malmö. Detta kan icke vara rättvist. Det visar sig vidare, att per innevånare i Göteborgs och Bohus län kommer det att utfalla ett anslag av 22 öre, under det att per innevånare i Malmöhus län anslås 32 öre enligt utskottets förslag. Sålunda skulle de få hälften mer i Malmöhus län per innevånare till hushållningssällskapet mot i Göteborgs och Bohus län. Om Kungl. Maj:ts förslag bifalles, blir det 33 öre per innevånare i såväl Göteborgs och Bohus län som i Malmöhus län, allt i runda tal. Det bleve en rättvis fördelning.

Låt oss tänka på hur det ställer sig i Gävleborgs och Östergötlands län. Enligt utskottets förslag förlorar Gävleborgs län 14,000 kronor och Östergötlands län 18,000 kronor enbart på den grund, att de båda städerna Norrköping och Gävle äro så stora, att de icke deltaga i landsting. Om dessa vore uppdelade vardera i två små städer, hade dessa båda landstingsområden fått respektive 14,000 och 18,000 kronor mera. Så kommer det också i framtiden att ställa sig, så snart en stad utgår ur landsting, att då förlorar

landstingsområdet årligen ett stort belopp av detta anslag. De 100,000 kronor, som man undantagit, skola visserligen tjäna till utjämning i fem år framåt, men sedan blir det ett minus, som hushållningssällskapet får genom en stads utträdande ur lands-tinget.

*Ang. ersätt-
ning för till
statsverket
indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.*

(Forts.)

Likaså blir det ett minus, när en stad, som ej deltar i lands-ting inkorporerar ett område, fastän det kanske till största de- len är landsbygdsbefolkning, som inkorporeras. Det är icke med rättvisa och billighet förenligt.

Herr vice talmannen har kritiserat Kungl. Maj:ts förslag beträffande grundbeloppet och sagt, att förslaget i denna del skulle verka orättvist. Man får dock icke glömma, att grund- beloppet har tänkts skola användas huvudsakligen för admin- istrationskostnader. Varje hushållningssällskap har kostnader för styrelse och andra administrativa angelägenheter. Detta grundbelopp av 10,000 kronor skulle verka utjämnande så, att de smärre hushållningssällskapen, som få mindre anslag i övrigt, skulle slippa bevilja av detta anslag till administrationskost- nader, utan dessa kostnader skulle få betäckas med grundbelop- pet. I Kungl. Maj:ts förslag föreslås ett minimianslag av 35,000 kronor, detta kommer att verka, så att Gottlands län och Kal- mar läns norra landstingsområde få ett plus i sitt anslag, som vore väl behöfligt. Inga flera än dessa två få nytta av detta minimibelopp, men det behövs för att reglera deras budget, en- ligt min uppfattning.

Nu kan man göra den invändningen, att enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle hushållningssällskapen inom de län, som ha stora städer, få opropotionerligt stor andel av detta anslag. Men vi få icke glömma, att enligt Kungl. Maj:ts förslag, då det är slutgiltigt genomfört, skola å 100 invånare av jordbruks- och fiskarbefolkningen beräknas lika stort anslag som för 185 stadsinvånare och sålunda å jordbruks- och fiskarebefolkningen nästan dubbelt emot å stadsinvånarne. Vi få ej heller glömma, att i många av Sveriges städers områden bor en stor mängd lant- brukare och fiskare därför att städerna i stor utsträckning in- korporerat utav närliggande landsbygd.

Då jag för min del icke kan inse, att man får en rättvis fördelning, i fall man bifaller utskottets förslag, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Hushållningssällskapens betydelsefulla uppgift för näringslivet är så allmänt känd, att därom behöver man icke vidlyftigt orda. Jag vill endast erinra om att vare sig hushållningssällskapen omfatta befolkning, som bor på landsbygden, eller befolkning, som bor i städerna, avse hushållningssällskapen att främja jord- bruket och de näringsgrenar, som ha ett alldeles intimt samband med jordbruket. Antingen en stad sålunda ligger inom ett hus- hållningssällskaps område eller icke, så är det icke stadsborna,

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

som få någon som helst fördel av de medel, som stå till hushållningssällskapens förfogande, i vidare mån än i fall de äro samsatta med jordbruk eller någon av dess binäringar.

För fullgörande av de uppgifter, som ligga inom hushållningssällskapens ram, ha hushållningssällskapen åtagit sig förpliktelse utav den natur, att de sträcka sig många år framåt. Det är helt naturligt, att det vid sådant förhållande är av vikt, att icke alltför täta och hastiga rubbningar åstadkommas inom hushållningssällskapens ekonomi. Ty dessa förpliktelser ha hushållningssällskapen, vare sig invånarne inom deras område äro bosatta å landsbygden eller i stad. Jag ber att få erinra om att riksdagen uttalat önskvärldheten av att en viss mjukhet tillämpades, då man skall införa nya grunder, efter vilka de medel, varom nu är fråga, skola fördelas. Utskottets förslag synes mig emellertid icke på behörigt sätt tillgodose dessa krav på mjukhet vid tillämpningen av de grunder, som utskottet föreslår. Tvärtom synes det mig, som om utskottets förslag skulle vid tillämpningen innebära en för många hushållningssällskap rent av betänklighårdhet. Kungl. Maj:ts förslag synes mig däremot tillgodose riksdagens uttalade önskan.

Jag ber slutligen att få erinra därom, att uti utskottets förslag i sista stycket av den föredragna paragrafen heter det: »Vid fördelningen beräknas folkmängden enligt senaste hållna folkräkning». Denna folkräkning skedde emellertid år 1910. I den tabellbilaga till utskottets utlåtande, som är bifogad beträffande fördelningen av dessa 2 miljoner kronor, säges det emellertid: »Enligt folkmängden på landsbygden och i de städer, som deltaga i landsting, den 1 januari 1914». Utskottet bygger sålunda på denna folkmängdssiffra från den 1 januari 1914, under det att utskottet uti själva grunden till fördelningen hänför sig till ett helt annat år. Denna tabellbilaga, som utskottet sålunda vill framlägga såsom vägledande, är icke grundad på verkliga förhållanden. Jag skall endast såsom exempel be att få anföra, att hela Brännkyrka kommun sedan år 1910 skilts från Stockholms län och överflyttats till Stockholms stad. Detta förhållande synes mig vittna därom, att utskottet nog icke tillräckligt ingående undersökt innebörden av det förslag, som utskottet velat tillstyrka. Ingen lär väl kunna påstå, att Stockholms läns hushållningssällskaps åligganden förändrats därigenom att Brännkyrka kommun införlivats med Stockholms stad. Det synes mig sålunda, som om man står på den mest säkra och fasta grund, om man härvidlag följer Kungl. Maj:ts förslag; och anhåller jag, herr talman, att kammaren ville bifalla detta förslag.

I detta anförande instämde herrar *Gustafsson* i Brånsta, *Sandberg*, *Gustafsson* i Örebro och *Hamrin*.

Herr *Ola usson*: Herr talman, mina herrar! Så många av kammarens ledamöter ha i sina anföranden förenat sig om Kungl.

Maj:ts förslag, att det kanske är onödigt att längre uppehålla tiden med att tala till förmån för detta förslag, men vissa uttalanden av herr vice talmannen ha föranlett mig att begära ordet.

Jag kommer väl härvidlag att mötas med samma ord som herr Olsson i Broberg. Herr vice talmannen sade nämligen: »Jag förstår mycket väl, att en representant för Göteborgs och Bohus län talar för Kungl. Maj:ts förslag». Nu vill jag säga till den ärade vice talmannen, att det icke är lämpligt för den, som sitter i glashus, att börja stenkastningen. Ty det är väl ändå faktiskt så, att Kopparbergs län är ett av de län, som äro mest gynnade av utskottets förslag. Den ärade vice talmannen framställde den frågan: kan någon ge ett rimligt skäl, varför Göteborgs stad skall ingå i beräkningen vid fördelningen av dessa medel till hushållningssällskapen? Jag skall besvara den frågan på detta sätt: ingen stad i Sverige hyser inom sitt område en större fiskarbefolkning än just staden Göteborg. Och alla ha vi varit ense om att jordbruks- och fiskarbefolkningen skulle räknas till dem, som särskilt böra gynnas. Jag kan också upplysa om att Göteborgs stad införlivat med sig hela Lundby kommun med dess stora jordbruksområden och är på väg att ytterligare införliva den stora Örgryte kommun med dess stora jordbruksområden. Jag vågar därför påstå, att staden Göteborg är flera gånger mera berättigad att tagas med i beräkningen vid denna fördelning än t. ex. staden Falun. Det var huvudsakligen detta jag ville säga. Men då jag nu har ordet, vill jag likväl ytterligare tillägga ett par ord.

Det är alldeles uppenbart, att det är huvudsakligen jordbruks- och fiskarbefolkningen, som måste läggas till grund för beräkningen. Men såsom ifrån åtskilliga håll framhållits, ha städerna i viss mån skäl för även de att få komma med i beräkningen. Och Kungl. Maj:t har funnit, att de i viss mån måste tagas med i beräkningen på så sätt att två femtedelar delas upp på hela befolkningen. Men utskottet säger, att det är icke någon rättvis fördelningsgrund. De större städerna skall man helt och hållet bortse ifrån, och endast de små och medelstora städerna skola medtagas. Detta kan enligt min mening icke vara rättvist. Ty — såsom jag nämnde — kan en större stad ofta inhysa en större jordbrukar- och fiskarbefolkning än en mindre stad och då är det väl icke rätt och billigt, att de större städerna helt och hållet uteslutas. Jag tror därför, att Kungl. Maj:ts förslag vilar på en betydligt rättvisare grund än utskottets, och för dem, som i detta fall vilja ställa sig på den ståndpunkt som är mest hållbar för hushållningssällskapens framtid kan det icke anses vara rätt att gå med på utskottets förslag. Utskottets förslag kommer — såsom herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet förut anförde — att för framtiden medföra idel rubbningar. Den dag, då staden Örebro utgår ur landstinget, kommer det att medföra väsentliga rubbningar för den staden. Den dagen, då Sundsvall träder ut ur landstinget, inträder för det länet och för det hushållningssällskapet väsentliga och kännbara rubbningar och så undan för undan för alla städer, som i en snar fram-

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.
(Forts.)

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.
(Forts.)

tid växa ut och måste draga sig ur landstingen. Jag tror därför, att Kungl. Maj:ts förslag är den fasta grund, som vi ha att stå på; och med hänsyn till detta förhållande ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Jag skall icke söka vederlägga herr Olausson. Jag förstod så väl, när jag såg siffrorna, på vilken sida han skulle komma att stå, och att han skulle anse, att ju högre siffra tillkomme hans hushållningssällskap, desto större rättvisa. På samma sätt var det med herr Kristensson. Jag kan dock bevisa, att jag i mitt första anförande icke grundade mitt yrkande på sådana skäl, ty i så fall skulle jag ha anslutit mig till herr Ekerots motion, varigenom mitt hushållningssällskap skulle ha fått 14,000 kronor mera än det får enligt utskottets förslag. Men jag har icke begärt ordet för att söka vederlägga, vad jag icke tror behöva vederläggas, utan jag har begärt ordet för att beträffande tabellerna ytterligare betona, att utskottet har räknat efter precis samma folkmängdssiffror som Kungl. Maj:t eller folkmängden den 1 januari 1914.

Räknar man däremot efter folkmängden vid senaste folkräkning d. v. s. vid 1910 års slut, då blir det ett annat resultat såväl beträffande Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Den anmärkning, herr Nilson i Örebro framställde beträffande innehållet i sista stycket av § 2, är emellertid riktig. Det är nämligen endast om man så vill förbiseende, som det kommit att bli en skillnad emellan utskottets förslag och den reservation som är avgiven av herr Lindblad m. fl. beroende på att utskottet följt Kungl. Maj:ts formulering till § 2. Här skall nämligen sista stycket lyda på följande sätt: »Fördelning som i denna paragraf avses verkställas årligen. Till grund för fördelningen skall läggas folkmängden vid början av det år, då fördelningen äger rum.» Men jag ber att få yrka bifall till den av mig föreslagna ändringen, som är lika med den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lundell: Detta är ju en mycket tvistig fråga. Den nu förda diskussionen, som ju varit ganska långvarig, har emellertid visat, att det ej är bra som det är, och det tror jag vi alla kunna vara överens om, liksom något förslag om att bibehålla den nuvarande fördelningen ju egentligen ej heller föreligger. Att dessa större städer på hundratusentals invånare ej kunna ha samma betydelse som de smärre för att få vara med vid fördelningen av ett anslag, som är avsett uteslutande för lantbrukets olika grenar liksom för trädgårdsskötsel, fiske och hemslöjd, ävensom i viss mån för egna hemsrörelsens befrämjande, är väl tämligen klart. När man ser på alla dessa tabeller, som ju äro uppgjorda från olika synpunkter, kan man ej undra på, om de allra flesta härvid fråga sig: vilket förslag är det bästa för hushållningssällskapet i mitt län, vilket förslag skulle

vi vinna på? För min del är jag i det hänseendet i den lyckliga ställningen, att skillnaden mellan de olika förslagen med hänsyn till den fördel de skulle bereda det hushållningssällskap jag tillhör, egentligen är mycket liten. Emellertid kan jag ej förstå annat än att det varit de stora differenserna härvidlag, som motiverat de olika ståndpunkter en del talare intagit, och jag vill gå så långt i det hänseendet, att jag vill som min tro uttala, att om den ärade talaren på Bohuslänsbanken, herr Olsson i Broberg, i stället för att tala om de plus eller minus, som de olika förslagen skulle medföra för en hel del hushållningssällskap helt enkelt hade yttrat: »Kungl. Maj:ts förslag är det bästa för Göteborgs och Bohus län, därför följer jag det», så hade han träffat huvudet på spiken. Men gent emot herr Nilsson i Linnås, som påstod, att Göteborgs och Bohus län skulle få det sämre ställt enligt utskottets förslag än Malmöhus län, vill jag anmärka, att anledningen härtill är de många småstäder, som ligga inom Malmöhus län, men Malmöhus län riskerar, att en av de större bland dessa rätt snart kommer att utträda ur landstinget, vilket däremot ej är fallet med Göteborgs och Bohus län, och härigenom kan Malmöhus län komma i en ställning, som visst icke blir bättre än den Göteborgs och Bohus län nu intar. Tydligt är, att dessa stora städer ej allt framgent kunna få vara med om fördelningen av dessa medel, och det går ju ej heller efter Kungl. Maj:ts förslag. Men det är mycket stora olägenheter — det få vi lov att erkänna — förenade med att sålunda på en gång få ett anslag högst betydligt minskat, då de allra flesta utgifter, som hushållningssällskapen göra, äro sådana, att de avse verksamheten för flera år framåt. Därför är det fullt berättigat, att man fordrar en någorlunda mjuk övergång. Det finns emellertid intet av de framkomna förslagen, som gör en övergång så mjuk som utskottets förslag, och just därför, att det gör övergången mjuk, har det ett stort företräde framför de andra förslagen. Kungl. Maj:ts förslag erbjuder ej en så mjuk övergång som utskottets, enligt vilket vi ju ha de hundratusen kronorna, som möjliggöra utjämningar, och jag vill säga, att jag för min del åtminstone är av den övertygelsen, att Kungl. Maj:t skall kunna göra dessa utjämningar på allra bästa sätt och att vi sålunda ej kunna åstadkomma den rättvisa och billighet med något annat förslag, som vi kunna med utskottets, just därför att de hundratusen kronorna finnas att jämna ut med. Man får väl erkänna i fråga om den verksamhet, som utövas av hushållningssällskapen, att den har en rätt stor betydelse för dessa småstäder på ett par tusen till och med tjugutusen invånare, men när vi komma upp till dessa städer med 30—40,000 invånare, blir förhållandet naturligtvis icke detsamma. Trädgårdsskötseln är ganska utvecklad i de smärre städerna, men i sådana städer med större folkmängd som t. ex. Malmö, Göteborg, Gävle och Norrköping, blir dess betydelse naturligtvis försvinnande liten.

Man har också talat om den fiskarbefolkning, som finnes i Göteborg. Ja, tager man hänsyn till hur stor denna befolkning är i förhållande till de bortåt ett par hundratusen invånare, som finnas i staden, måste man säga sig, att den utgör en försvinnande li-

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

Ang. ersätt-
ning för till
statsverket
indragna
brännvins-
försäljnings-
medel.
(Forts.)

ten del och att den är synnerligen fåtalig i jämförelse med den del av befolkningen, som befattar sig med handel, sjöfart och industri, vilka näringar ju ej alls kunna anses intresserade av hushållningssällskapens verksamhet.

Här har ju talats så mycket för och emot de olika förslagen, att jag ej tror det spelar så stor roll vilket man tager med hänsyn till fördelarna för det ena eller andra hushållningssällskapet, men jag tror, att den bästa redan och klarheten och det bästa förhållandet mellan landsting och hushållningssällskap vinnes, om man tager utskottets förslag. All statistik, som vill uppdraga en gräns mellan jordbruk och andra näringar, är mycket vanskligh, och den kan aldrig bli riktigt utförd. Men tager man utskottets förslag, har man en fast grund att bygga på och med hänsyn till rättvisan och billigheten vill jag säga, att om icke utskottets förslag kan uppfylla alla fordringar i den vägen, tror jag dock, att det kommer dessa fordringar på rättvisa och billighet och en mjuk övergång närmare än något annat förslag, som är framställt här.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekerot: Herr talman! Det var ett yttrande av herr vice talmannen, som föranledde mig att begära ordet. Han påstod, att jag yrkade bifall till ett förslag, som egentligen inte föreligger. Jag framhöll i mitt yttrande, att jag avvaktade ett förslag, som herr Hamilton förfäktat under behandlingen av denna fråga i utskottet och som det var antagligt, att han skulle framställa i kammaren. Nu har han inte yttrat sig här, och jag har följaktligen rättighet att yrka bifall till det förslag, som jag *därnäst* finner lämpligast.

Jag har klart för mig, att vilket förslag vi än ta, vare sig utskottets eller Kungl. Maj:ts, kommer det från min synpunkt sett med hänsyn till rättvisan ungefär på ett ut. Kungl. Maj:ts förslag har åtminstone den fördelen, att det medger möjlighet att framdeles vinna ändring.

Jag anser mig därför med frånträdande av min reservation kunna ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Det är så mycket sagt i denna fråga, att jag inte skall med många ord förlänga diskussionen om densamma, men jag anser mig böra göra några erinringar, innan kammaren fattar sitt beslut.

Som det nu är, har alla städers befolkning lika mycken rätt att begagna sig av de fördelar, som hushållningssällskapens verksamhet erbjuder, men om utskottets förslag skulle gå igenom, bli nog de städer, som inte skola tas med i den beräkning, som här är fråga om, nog ansedda som ett slags fridlysta områden, och den befolkning, som bor i dessa städer, skulle ej därefter få samma fördelar av hushållningssällskapens verksamhet, som de hittills haft. Detta är en viktig synpunkt, som jag tycker man bör tänka på.

Nu kan man säga, att stadsbefolkningen ej har så mycken nytta av denna verksamhet, och det må så vara, men det finns i städerna näringsidkare av olika slag, och vi ha ju flera konserveringskurser och husmoderskurser av olika slag förlagda i städerna, liksom ju trädgårdsskötsel utövas även av stadsbor, och den, som något deltagit i hushållningssällskapens verksamhet, känner nog till att stadsborna ofta få fördelar av hushållningssällskapen och intressera sig för dem, varför jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(Forts.)

Herr H a m i l t o n: Herr talman! Utskottets förslag innebär en kompromiss mellan kravet på ett avhjälpande av det behov, som uppenbarligen föreligger för hushållningssällskapen, och önskan att i så ringa grad som möjligt avvika från nu rådande förhållanden. Det är naturligtvis mycket svårt att mellan dessa två skilda ståndpunkter finna det rätta, och jag tror också, att det är mycket svårt att kunna på ett fullständigt rättvist sätt fördela dessa brännvinsmedel.

Jag hade tänkt mig att för min del yrka någon ändring i utskottets förslag, varigenom detta skulle komma att närma sig Kungl. Maj:ts. Men jag skall avstå därifrån. Första kammaren har nämligen tagit Kungl. Maj:ts förslag med 64 röster mot 57, och om andra kammaren toge antingen den reservation, jag tänkt framföra, eller också utskottets förslag, skulle säkerligen en sammanjämkning vara ganska svår, och frågan komme kanske att förfalla fullständigt denna riksdag, vilket vore att beklaga.

Under sådana förhållanden skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr L u n d e l l: Herr talman! Jag ber att i korthet få yrka bifall till utskottets förslag i den förändrade lydelse, som herr vice talmannen nu förordat.

Herr L i n d e r s: Herr talman! Jag ber endast att få tillkännagiva, att därest herr vice talmannens senaste förslag skulle bli antaget, d. v. s. utskottets förslag, så formulerat, att det sammanfaller med den reservation, som är avgiven av herr Lindblad m. fl., och således fördelningen av hela anslagsbeloppet skulle ske årligen, så blir det, som herr statsrådet anmärkte, ett ständigt jämkande och ändrande, som ej torde vara till nytta för hushållningssällskapen. Med detta tillkännagivande har jag sagt, att jag inte kan förena mig med herr vice talmannen i hans yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på: 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, 2:o) bifall till det av herr vice talmannen D. Persson under överläggningen framställda förslag till paragrafens avfattning samt 3:o) godkännande av paragrafen med den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Vo-

Ang. ersättning för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.
(Forts.)

tering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av 2 § i det uti jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 118 avhandlade författningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit det av herr vice talmannen under överläggningen framställda förslag till lydelse av nämnda §.

Voteringen utvisade 149 ja mot 34 nej, vadan kammaren godkänt Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av paragrafen.

Övriga delar av författningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslaget.

§ 16.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nr 136, angående det i § 4 här ovan omnämnda valet av deputerade att, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, med Konungen överlägga.

§ 17.

Härefter föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av herr Månssons motion nr 172 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande av förslag till nästkommande fredskonferens om bildande av en internationell exekutiv makt till förhindrande av krigsutbrott m. m.; och yttrade därvid

Herr Månsson: Herr talman! Under nu rådande oordning i Europa är det intet tvivel om, att det kommer fram en allmän stämning, som innebär ett erkännande av, att rustningarna icke, som det sagts, kunna betrygga freden.

Vi ha då att motse en livlig debatt rörande andra åtgärder till tryggande och ordnande av freden folken emellan. Även detta förslag torde då komma att dryftas. Men som förhållandet nu är har jag icke något yrkande, vilket jag härmed velat tillkännagiva.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1914 den 7 augusti sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar R. E. Norberg och O. Jonsson i Hof, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Norberg, Rudolf Emil, bankokommissarie . . . med 48 röster,
 » Thorsson, Fredrik Wilhelm, ledamot av riksdagens andra kammare » 46 »

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1915 försiggått:
 greve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare . . . med 48 röster,
 herr Funk, Harald, disponent » 47 »
 » Olauson, Knut Arvid, verkställande styrelseledamot vid riksbankens avdelningskontor i Malmö » 46 »

I. VON STAPELMOHR

ordförande.

Ernst Hedenstierna. Johan E. Ekman. Emil Kristensson.

År 1914 den 7 augusti sammanträdde kammarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar G. F. Östberg och greve J. G. Lagerbjelke, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Östberg, Gustaf Fredrik, ledamot av riksdagens första kammare med 48 röster,
 greve Lagerbjelke, Johan Gustaf, ledamot av riksdagens första kammare » 48 »

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1915 försiggått:
 herr Tamm, Henrik Sebastian, direktör med 48 röster,
 » Kvarnzelius, Svante Herman, ledamot av riksdagens första kammare » 47 »

herr Jespersion, Jöns Peter, ledamot av riksdagens
andra kammare med 45 röster.

I. VON STAPELMOHR
ordförande.

Ernst Hedenstierna. Johan E. Ekman. Emil Kristensson.

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll om valen underrättas för avgivande av förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrivelser till Konungen med armålan om de försiggångna valen, dels ock de paragrafer, som därom berde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 19.

Herr *Lindhagen* avlämnade en motion, nr 264, om anslag till beklädnadsutrustning åt utkallade landstormsmän.

Denna motion blev på begäran omedelbart remitterad till särskilda utskottet nr 1.

Vidare överlämnade herr *Lindhagen* en av honom *m. fl.* under-tecknad motion, nr 265, om anslag till gratifikation åt de i riksdagshusets matsal och kafé under innevarande riksdag anställda upp-passerskor.

Sistnämnda motion bordlades på begäran.

§ 20.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 116, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om minskning eller avskrivning av den avgäld, som utgår från de hemman, vilka varit delägare i Åtrans åsänkningsföretag;

nr 117, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om ökning av fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri, *dels ock* Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag för täckande av förvaltningskostnaderna för nämnda lånefond år 1915;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande av kronans rätt till danaarv efter lantbrukaren Jöns Johnssons i Kyllingaröd hustru Anne Kerstine, född Nilsson;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande av kronans rätt till danaarv efter smeden Viktor Engman från Sturehov;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre folkskolläraren Carl Johan Carlstens i Bonäs hustru Anna Kristina Carlsten, född Malmgren;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Johan Wilhelm Johanssons i Mycklinge hustru Johanna Lovisa Johansson, född Larsdotter;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Hedda Jansson från Lindby;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av § 7 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader år 1915;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens vattenfallsverk; och

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för upplåtelse av tomträtt samt utlämnande av byggnadslån inom tjänstemannasamhället vid Mörby m. m.; samt från riksdagens kansli:

nr 137, i fråga om åtgärder till främjande av vetenskaplig forskning och undervisning i publik och privat internationell rätt.

§ 21.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av dels väckta motioner om upphävande av den kommunala rösträtten för bolag och omyndiga m. fl. ändringar i gällande kommunalförfattningar, dels väckt motion om sådana ändringar i gällande förordning om kommunalstyrelse på landet m. fl. kommunalförfattningar, att den kommunala rösträtten bygges på grundval av allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor m. m.;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o och § 3 10:e tryckfrihetsförordningen;

nr 18, i anledning av väckt motion angående införande av republikanskt statsskick;

nr 19, i anledning av väckt motion angående införande av enkammarsystem;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse av §§ 3, 10, 57 och 58 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 och om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, § 8 mom. 1 samt §§ 40 och 41 i förordningen om

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 57. 4

kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 och till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6, §§ 16 och 52 samt § 58 mom. 2 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom införande i § 2 i sistnämnda förordning av tillagda mom. 7, 8 och 9; samt

nr 21, i anledning av väckt motion om tillägg i 16 och 86 §§ regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under titel »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» gjorda framställning angående anslag för vissa anläggningar vid Centralstationen i Stockholm m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 78, i anledning av väckta motioner angående anslag till anläggande av en statsbana mellan norra stambanan och Kapellskär med bibana till Norrtälje;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 80, i anledning av väckta motioner om dyrtidstillägg och tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar;

nr 81, i anledning av väckt motion angående ändring i de för eldare m. fl. befattningshavare vid statens järnvägar bestämda löneförmåner;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvodsförhöjning för stationsskrivaren vid statens järnvägar Hjalmar Samuel Holm;

nr 83, i anledning av väckta motioner om anslag och låneunderstöd för byggande av den s. k. Nyköpings kanal;

nr 84 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande ökning av antalet ordinarie befattningar av lägre grad vid telegrafverket m. m.; och

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkten 158 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till uppförande av byggnader för ett nytt folkskoleseminarium i Norrland;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om befrielse för visst slag av föreningar från skyldighet att till stat och kommun erlägga skatt för inkomst och förmögenhet; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 4 u) i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor.

Lagutskottets memorial, nr 21, i anledning av återremiss av lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om ändring i 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen;

sammansatta lag- och jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förekommande och släckning av skogseld;

nr 2, i anledning av väckt motion om upphävande av inmutningsrätten till mineralfyndigheter och dess ersättande med ett koncessionssystem; och

nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande förekomsten av torvmossor samt angående koncessionslagstiftning i fråga om förvärv och utnyttjande av sådana mossor m. m.

Jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser i fråga om fördelning av odlingslån;

nr 120, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till beredande av förbättrad ställning åt lägenhetsinnehavare, torpare och med dem jämnställda arrendatorer å boställen;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Pålsboda nr 1 och Folkasboda nr 1 i Örebro län;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från kronoegendomen Stora och Lilla Åvesta i Kopparbergs län;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Lådberga nr 2 med Eknö nr 2 i Västmanlands län; och

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från Kungsörs kungsladugård i Västmanlands län;

särskilda utskottets nr 1 utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvisande av utländska mormonagenter m. m.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Juhlin</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 9 aug.,
»	<i>Jeansson i Kalmar</i>	» 6 » » » 10 »
»	<i>Andersson i Knäppinge</i>	» 6 » » » 10 »
»	<i>Gustafsson i Vi</i>	» den 10 aug.,
»	<i>Åkerman i Stockholm</i>	» 6 dagar fr. o. m. den 10 aug.,
»	<i>Zetterstrand</i>	» den 10 aug.,
»	<i>Jonsson i Hå</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 10 aug.,
»	<i>Larsson i Västerås</i>	» 2 » » » 9 »
»	<i>Olofsson i Åvik</i>	» 5 » » » 10 »
»	<i>Carlson i Herrljunga</i>	» 4 » » » 10 »
»	<i>Kropp</i>	» 2 » » » 9 »
»	<i>Mossberg</i>	» 4 » » » 10 »
»	<i>Zelahn</i>	» 5 » » » 10 »
»	<i>Hedlund</i>	» 4 » » » 10 »
»	<i>von Sneidern</i>	» 2 » » » 10 »
»	<i>Rune</i>	» 3 » » » 10 »
»	<i>Hamilton</i>	» 2 » » » 11 »
»	<i>Bengtsson i Norup</i>	» 4 » » » 9 »
»	<i>Röing</i>	» den 11 aug.,
»	<i>Linders</i>	» 6 dagar fr. o. m. den 10 aug. och
»	<i>Larsson i Bondarvet</i>	» 2 » » » 10 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3.32 e. m.

In fidem
Per Cronvall.